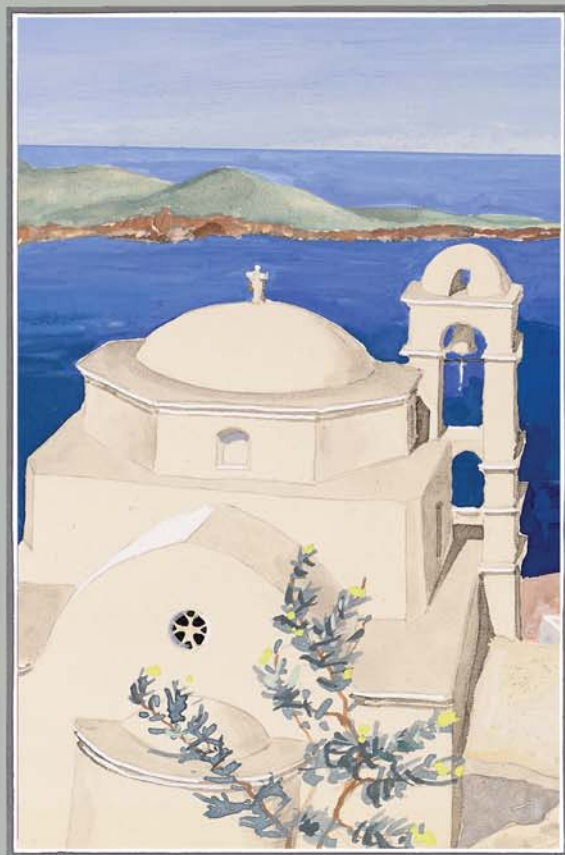

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔτος 63 – Τεύχος 7

«Τοῦ κόσμου καταφύγιον, Θεοτόκε Δέσποινα...»

Ἰούλιος - Αὐγουστος 2014

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ
ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Ἰπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἰ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2014 ΜΕ ΔΙΕΤΗ ΘΗΤΕΙΑ: πρωτοπρ. Κωνσταντῖνος Καραϊσαρίδης, καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς
Α.Π.Θ., ἀρχιμ. Δαμασκηνός Πετράκος, πρωτοπρ. Αντώνιος Καλλιγέρης, πρωτοπρ. Χριστόδουλος Μπίθας, πρωτοπρ. Δημή-
τριος Θεοφίλου, καθηγ. Γεώργιος Φίλιας, – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, – ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Ἀλέξαν-
δρος Κατσιάρας, – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας καί Βασίλειος Τζέροπος, – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕ-
ΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἰπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαῖος,
Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμή τεύχους 1 € (γιά ὄσους δέν τό δικαιούνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Ἐξώφυλλο: «Ἐκκλησία στό Κάστρο τῆς Μήλου», Roger Tourte, ἀπό τό Ἐπιτραπέζιο Ἡμερολόγιο τοῦ 2014
ἔκδοση τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Τό Περιοδικό «Ἐφημέριος» δέν εὐθύνεται γιά τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τά κείμενα τῶν συνεργατῶν νά μὴν ὑπερβαίνουν τίς 350 λέξεις ὅσον ἀφορᾷ στήν πρώτη σελίδα
καί τίς 450 λέξεις γιά κάθε μία ἀπό τίς σελίδες πού ἔπονται.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 63

Ιούλιος - Αύγουστος 2014

Τεύχος 7

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ Είσοδικόν	3
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΡΑΪΣΑΡΙΔΗ Ἡ μεσιτεία τῆς Θεοτόκου	4
ΑΡΧΙΜ. ΧΕΡΟΥΒΕΙΜ ΒΕΛΕΤΖΑ Ἡ εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου	7
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ Δεκαπενταυγούστου ἀποχαιρετισμός...	9
Μ.Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗ Ὁ προφήτης Ἡλίας στήν ἐλληνική λαϊκή ἐθιμοταξία	11
ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΓΟΥΛΟΥΛΗ Ἡ Ἀχειροποίητος εἰκόνα καί ἡ Ἔδεσσα τῆς Συρίας	14
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Πῶς μ' ἕναν χριστιανικό τρόπο νά προσεγγίσω τή Γραφή;	17
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ Ἐμφώτιος χιτών – Βαπτισματικά ἐνδύματα	18
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ Εἶμαι κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμίωσιν πλασμένος (Β')	20
ΑΡΧΙΜ. ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ Κυριακή Η' Ματθαίου (3.8.2014)	22
ΠΡΩΤ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ Ο. ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΙΑ Ἡ τιμή τῶν Ἀγίων καί οἱ χριστιανικές αἱρέσεις	24
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΙΩΤΟΥ Τό Εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ	26
Βιβλιοπαρουσίαση	29
Ἐφημεριακά	32

«Ποιός δέν γνωρίζει ὅτι ἡ Παρθενομήτωρ εἶναι ἐκείνη ἡ βάτος πού ἦταν ἀναμμένη ἀλλά δέν καταφλεγόταν (Ψαλμ. 44,19). Καί αὐτή ἡ λαβίδα, πού πῆρε τό Σεραφεῖμ, τόν ἄνθρακα ἀπό τό θυσιαστήριο, πού συνέλαβε δηλαδή ἀπυρπολήτως τό θεῖο πῦρ καί κανεῖς ἄλλος δέν θά μπορούσε νά ἔλθει πρὸς τό Θεό. Ἐπομένως μόνη αὐτή εἶναι μεθόριο τῆς κτιστῆς καί τῆς ἄκτιστης φύσεως.

Ποιός θά ἀγαποῦσε τό Υἱό καί Θεό περισσότερο ἀπό τή μητέρα, ἡ ὁποία ὄχι μόνο μονογενῆ τόν γέννησε, ἀλλά καί μόνη της αὐτή χωρίς ἀνδρική ἔνωση, ὥστε νά εἶναι τό φίλτρο διπλάσιο.

Ὅπως λοιπόν, ἀφοῦ μόνο δι' αὐτῆς ἐπεδήμησε πρὸς ἐμᾶς, φανερώθηκε καί συναναστράφηκε μέ τούς ἀνθρώπους, ἐνῶ πρῖν ἦταν ἀθέατος, ἔτσι καί στόν μελλοντικό ἀτελεύτητο αἰῶνα κάθε πρόοδος καί ἀποκάλυψη μυστηρίων χωρίς αὐτήν θά εἶναι ἀδύνατος.

Διά μέσου τῆς Θεομήτορος θά ὑμνοῦν τόν Θεό, γιατί αὐτή εἶναι ἡ αἰτία, ἡ προστάτις καί πρόξενος τῶν αἰωνίων. Αὐτή εἶναι θέμα τῶν προφητῶν, ἀρχή τῶν Ἀποστόλων, ἐδραῖωμα τῶν μαρτύρων, κρηπίς τῶν διδασκάλων, ἡ ρίζα τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν, ἡ κορυφή καί τελείωση κάθε ἀγίου.

Ἦ Παρθένε, θεία καί τώρα οὐρανία, πῶς νά περιγράψω ὅλα σου τά προσόντα; Πῶς νά σέ δοξάσω, τόν θησαυρό τῆς δόξας; Ἐσένα καί ἡ μνήμη μόνο ἀγιάζει αὐτόν πού τήν χρησιμοποιεῖ».

Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ:
«Λόγος εἰς τήν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου», ἀπόσπασμα.
Πατερικῆς Ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τ. 10

Σεβαστοί πατέρες,

στά Προσόμοια φιλοξενεῖται στό τεῦχος τοῦ καλοκαιριοῦ τό κείμενο τοῦ π. Κων. Καραΐσαριδῆ «Ἡ μεσιτεία τῆς Θεοτόκου», ὅπου καταγράφεται ἡ ἀνάληψη ἀπό τήν Θεοτόκο κατά τήν Κοίμησή της τοῦ μέγιστου ρόλου τῆς μεσιτείας πρὸς τόν Υἱό της χάριν τῶν ἀνθρώπων. Στή στήλη Δεκαπενταύγουστος, ὁ π. Χερουβεῖμ Βελέτζας μέ τό ἄρθρο του «Ἡ εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου» περιγράφει τήν βυζαντινὴ εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως, σκοπός τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ἐπικέντρωση στό ὑπερφυσικό τῆς Μεταστάσεώς της, καί ὁ τονισμός τοῦ θριάμβου τῆς Ζωῆς ἐπὶ τοῦ θανάτου. Ἀκολουθεῖ ὁ «Δεκαπενταυγούστου ἀποχαιρετισμός...» τοῦ π. Κων. Καλλιανοῦ καί «Ὁ Προφήτης Ἡλίας στήν ἐλληνική λαϊκὴ ἐθιμοταξία», κείμενο τοῦ κ. Μανόλη Βαρβούνη, πού ἀναφέρεται στίς ἀντιλήψεις γιά τόν Προφήτη τῆς βροντῆς καί τοῦ κεραυνοῦ, καί στή στήλη «Τό ἀγριέλαιον εἰς καλλιέλαιον», ἐόρτια καί αὐτὴ στό παρόν τεῦχος στήλη, ὁ κ. Σταῦρος Γουλούλης ἀσχολεῖται μέ τήν «Ἀχειροποίητο εἰκόνα καί τήν Ἑδεσσα τῆς Συρίας».

«Πῶς μ' ἓναν χριστιανικό τρόπο νά προσεγγίσω τή Γραφή;» ἐξηγεῖ ὁ π. Κων. Παπαθανασίου στή στήλη *Τίνα με λέγουσι οἱ ἄνθρωποι εἶναι;*, «Ἐμφώτιος χιτῶν-Βαπτιστικά ἐνδύματα» εἶναι τό θέμα τῆς στήλης *Πρὸς Ἐκκλησιασμόν* πού γράφει ὁ κ. Παν. Σκαλτσῆς, ἐνῶ ὁ κ. Ἀλέξ. Καριώτογλου συνεχίζει στή στήλη *Πρὸς Κατήχησιν* τό θέμα «Εἶμαι κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν πλασμένος». Στό *Τυπικαρεῖον* θά βρεῖτε τό «Εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ» καί στή *Διακονία τοῦ Λόγου* τήν ἀνάλυση ἀπό τόν π. Νικάνορα Καραγιάννη τῆς περικοπῆς τῆς Κυριακῆς 3^{ης} Αὐγούστου ἀπό τό Εὐαγγέλιο τοῦ Ματθαίου. Τέλος, στή στήλη *Πρὸς Διάκρισιν* ὁ π. Σωτήριος Ἀθανασοῦλιας ἀναφέρεται στό θέμα «Ἡ τιμὴ τῶν Ἁγίων καί οἱ χριστιανικὲς αἱρέσεις», ἡ κ. Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη στή *Βιβλιοπαρουσίαση* παρουσιάζει χρήσιμα βιβλία, καί στά *Ἐφημεριακά* ὁ π. Γ. Βαμβακίδης καταθέτει πληροφορίες πού σᾶς ἐνδιαφέρουν ἄμεσα.

Σᾶς ὑπενθυμίζουμε ὅτι ἀναμένουμε τά σχόλια καί τίς ἀπόψεις σας γιά τό θέμα: «Ποῖός εἶναι πραγματικά μέλος τῆς Ἐκκλησίας σήμερα;»

Καλό καλοκαίρι!

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας,
Διευθυντῆς Συντάξεως

Ἡ μεσιτεία τῆς Θεοτόκου

Πρωτ. Κωνσταντίνου Καραϊσαρίδη,
Ἄναπλ. Καθηγητοῦ Α.Π.Θ.

α) Τά πρὶν τὴν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου.

Τά ἱερά μυστήρια πού συντελέστηκαν στό πρόσωπο τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἀρχίζουν μέ τή θαυμαστή σύλληψη καί γέννησή της ἀπό τοὺς ἁγίους προπάτορες Ἰωακείμ καί Ἄννα, τὴν ἐν συνεχείᾳ ἀφιέρωσή της στό Ναό, τόν Εὐαγγελισμό καί βέβαια μέ τὴν ὑψιστὴ συνέργειά της, μέ τό νά «δανείσει τή σάρκα της» στή σάρκωση τοῦ Θεοῦ Λόγου.

Τά μετὰ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ σέ σχέση μέ τό ρόλο τῆς Θεοτόκου Μαρίας ἀναφέρονται στίς κανονικές εὐαγγελικές διηγήσεις μέ ἄκρα λιτότητα. Καί τοῦτο γιατί, ὅπως εἶναι αὐτονόητο, τό παιδίον Ἰησοῦς εἶναι ὁ πρό αἰώνων Θεός καί δέν ἔχει ἀνάγκη τῆς ἰδιαίτερης συμβολῆς στή ζωὴ του τῆς μητέρας Του ἢ καί τοῦ μνηστορος Ἰωσήφ. Ἡ Παναγία καί ὁ Ἰωσήφ διακονοῦν πιστά τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί συμβάλλουν στήν ὀλοκλήρωση τοῦ σχεδίου τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων πού ἀνέλαβε ὁ Χριστός. Εἶναι ἀπλοί καί ἄδολοι «διακονητές» τοῦ θείου θελήματος.

Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ περίπτωση τῆς παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ δωδεκαετοῦς ἐν τῷ Ναῷ, ὅπου χρειάστηκε νά διορθώσει τὴ συμπεριφορὰ τοῦ Ἰωσήφ καί τῆς Μαρίας ἀπέναντί Του, ὅταν ἐξέφρασαν τό αὐτονόητο γονεϊκό ἐνδιαφέρον ἐναντί Του. Ὁ Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τρέχουσα ἔκφραση «ἔβαλε τά πράγματα στή θέση τους»: «Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ ἤδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναι με; Καί –συμπληρώνει ὁ εὐαγγελιστής– αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τό ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς»¹. Σέ ἄλλη περίπτωση, ὅπως εἶναι ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου καί τῆς Θεοτόκου στόν ἐν Κανᾷ γάμο, πάλι παρατηροῦμε ὅτι ὁ Κύριος «ἐπιτιμᾷ» τὴν ὑπέρβαση τῆς Θεοτόκου νά τοῦ ὑποδεικνύει τὴν ἔλλειψη τοῦ οἴνου: «Τί ἐμοὶ καί σοί, γύναι; οὐπω ἤκει ἡ ὥρα μου»². Κατανοοῦμε αὐτὴ τὴ στάση τοῦ Κυρίου ἐναντι τῆς Θεοτόκου, γιατί ἐκεῖνος καί μόνον ἀποφασίζει πότε θά κάνει «τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων»³. Ἐπίσης ὁ Σωτήρας Χριστός δέν μοιράζεται μέ κανένα τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου. Δέν ὑπάρχει ἄλλος Σωτήρας ἐκτός ἀπὸ τό Χριστό⁴. Ἐπομένως οὔτε καί ἡ Παναγία ἔχει παρόμοιο ρόλο.

Ἐνα ἀκόμη σχετικὸ θέμα, ἐν προκειμένῳ, εἶναι ἡ ἐπιθυμία τῆς Παναγίας καί τῶν ἀδελφῶν του νά τόν συναντήσουν. Ὁ Κύριος ἀπαντᾷ παρόμοια, ξεκαθαρίζοντας τὴ σχέση Του μέ τὴ Θεοτόκο καί τὰ ἀδέλφια Του ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἰωσήφ: «Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου, καί τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου;». Καί στή συνέχεια ἡ ἀπάντηση

τοῦ Κυρίου δίδει ἐλπίδα σέ κάθε ἄνθρωπο νά γίνει «συγγενής» τοῦ Χριστοῦ: «ὅστις γάρ ἂν ποιήσῃ τό θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφός καί ἀδελφή καί μήτηρ ἐστί»⁵.

β) Τά κατά καί μετά τήν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου.

Ἄπ' ὅλα ὅσα ἀναφέρθηκαν ἕως ἐδῶ φαίνεται ὅτι ὁ Κύριος δέν ἀνέθεσε κάποιο συγκεκριμένο ρόλο πνευματικῆς ἀρμοδιότητος καί ἀποστολῆς σέ σχέση μέ τήν Ὑπεραγία Θεοτόκο. Ὅλες οἱ πληροφορίες συγκλίνουν στό γεγονός ὅτι ἡ Θεοτόκος παρακολουθεῖ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τό ἔργο τοῦ Χριστοῦ, ὡς μία γνήσια μαθήτρια τοῦ Υἱοῦ καί Θεοῦ τῆς, Τόν συνοδεύει στό πάθος Του καί ὁ Κύριος τήν ἀνταμείβει μέ τή στοργή καί τή φροντίδα Του, ἀναθέτοντας τή μέριμνά τῆς στόν ἀγαπημένο του μαθητή Ἰωάννη⁶. Ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος, στή συνέχεια, βρίσκεται συνεχῶς ἀνάμεσα στους μαθητές τοῦ Κυρίου⁷, κατά τήν παράδοση εἶναι παροῦσα τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, καί συνεχίζει νά παραμένει δίπλα στους Ἀποστόλους ὡς ἕνα πρόσωπο ἀπόλυτα σεβαστό, τό ὁποῖο τούς συμβούλευε καί τούς συμπαραστεκόταν. Δέν θά ἦταν ὑπερβολικό οὔτε ὑπέρμετρα συναισθηματικό νά λέγαμε ὅτι μέχρι τήν Κοίμησή τῆς παρέμεινε ἡ «μητερούλα» τῆς πρώτης Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων.

Ὅμως, κατά τήν Κοίμησή τῆς, ὅπως ἀναφέρουν ὀρισμένα κείμενα τῆς ἐκκλησιαστικῆς παράδοσης, ἡ Θεοτόκος ζητεῖ καί ἀναλαμβάνει ἀπό τόν Κύριο τόν μέγιστο ρόλο τῆς μεσιτείας πρὸς τόν Υἱό τῆς χάριν τῶν ἀνθρώπων. Ὑπάρχει ἕνας Λόγος ἄγνωστης προέλευσης, πλὴν ὅμως ἀρκετά ἐποικοδομητικός, πού περιγράφει τό πῶς προέκυψε ὁ μεσιτευτικός ρόλος τῆς Παναγίας κατά τήν ὥρα τῆς ἐνδόξου Κοιμήσεώς τῆς: «Καί εἰς τήν αὐτὴν Κυριακὴν λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου τοῖς Ἀποστόλοις· βάλετε θυμίαμα, ὅτι Χριστός ἔρχεται μετὰ στρατιᾶς ἀγγέλων· καί ἰδοὺ παραγίνεται Χριστός καθήμενος ἐπὶ θρόνου Χερουβίμ. Καί πάντων ἡμῶν εὐχομένων ἐφάνησαν ἀναρίθμητα πλήθη ἀγγέλων. Καί ὁ Κύριος ἐπὶ Χερουβίμ ἐπιβεβηκῶς ἐν δυνάμει πολλῇ, φωνήσας τήν μητέρα αὐτοῦ εἶπεν· ἀπό τοῦ νῦν ἔσται τό τίμιόν σου σῶμα μετατιθέμενον ἐν τῷ παραδείσῳ, καί ἀπλώσας ὁ Κύριος τήν ἄχραντον αὐτοῦ δεξιάν εὐλόγησεν αὐτήν· αὕτη δέ κρατοῦσα τήν ἄχραντον αὐτοῦ δεξιάν κατεφίλει λέγουσα· προσκυνῶ τήν δεξιάν ταύτην, τήν δημιουργήσασαν τόν οὐρανόν καί τήν γῆν καί παρακαλῶ τό πολυύμνητόν σου ὄνομα, Χριστέ ὁ Θεός, ὁ βασιλεὺς τῶν αἰώνων, ὁ μονογενής τοῦ Πατρός, πρόσδεξαι τήν δούλην σου, ὁ καταξιώσας δι' ἐμοῦ τῆς ταπεινῆς τεχθῆναι εἰς τό σῶσαι τό γένος τῶν ἀνθρώπων διὰ τήν ἄφραστόν σου οἰκονομίαν· πάντα ἄνθρωπον ἐπικαλούμενον ἢ δεόμενον ἢ ὀνομάζοντα τό ὄνομα τῆς δούλης σου, χορήγησον αὐτῷ τήν βοήθειάν σου. Καί πάλιν εὐξαμένη εἶπεν· Κύριε βασιλεῦ τῶν οὐρανῶν, Υἱέ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, πρόσδεξαι πάντα ἄνθρωπον ἐπικαλούμενον τό ὄνομά σου, ἵνα δοξασθῇ ἡ γέννησή σου· ἐν ἐκάστῳ καιρῷ καί τόπῳ, ὅπου γίνεται ἡ μνήμη τοῦ ὀνόματός σου, ἀγίασον τόν τόπον ἐκεῖνον, καί δόξασον τοὺς δοξάσαντάς σε διὰ τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος, προσδεχόμενος τήν τοιούτων πᾶσαν προσφοράν καί πᾶσαν ἱκεσίαν καί πᾶσαν εὐχήν. Ταῦτα δέ αὐτῆς εὐξαμένης ὁ Κύριος πρὸς τήν ἰδίαν μητέρα εἶπεν· Εὐφραίνου καί ἀγαλλιᾶσθω ἡ καρδιά σου·

πᾶσα γάρ χάρις καὶ πᾶσα δωρεὰ ἐδόθη σοι ἐκ τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, κάμου καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· πᾶσα ψυχὴ ἐπικαλουμένη τὸ ὄνομά σου οὐ μὴ καταισχυνηθῆ, ἀλλ' εὐρῆ ἔλεος καὶ παράκλησιν καὶ ἀντίληψιν καὶ παρρησίαν, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Καὶ τότε τὸ πρόσωπον τῆς μητρὸς τοῦ Κυρίου ὑπὲρ τὸ φῶς ἔλαμψεν καὶ ἀναστᾶσα τῆ οἰκείᾳ χειρὶ ἠύλγησεν ἕκαστον τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἔδωκεν πάντες δόξαν τῷ Θεῷ καὶ τοῦ Κυρίου ἀπλώσαντος τὰς ἀχράντους αὐτοῦ χεῖρας ἐδέξατο τὴν ἀγίαν καὶ ἄμωμον αὐτῆς ψυχὴν»⁸.

Ἐολόκληρη ἡ ὑμνολογία τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως, οἱ παρακλητικοὶ κανόνες στὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο καὶ γενικῶς ὅλοι οἱ θεομητορικοὶ ὕμνοι ἐπιβεβαιώνουν τὴν ὡς ἄνω περιγραφή τοῦ σκηνικοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

γ) Ἐμεῖς καὶ ἡ μεσιτεία τῆς Θεοτόκου.

Ἐολοκληρώνουμε τὴν ἀναφορά μας στὴν ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου μὲ τὰ ἐμπειρικά λόγια τοῦ Ἁγίου Σιλουανοῦ τοῦ Ἀθωνίτου, ἰδιαίτερα πάνω στό πό-τε μᾶς ἀκούει καλύτερα ἢ Θεοτόκος: «Δέν ψεύδομαι, λέω τὴν ἀλήθεια ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πῶς γνωρίζω πνευματικά τὴν Ἄχραντη Παρθένο. Δέν τὴν εἶδα, ἀλλὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα μου ἔδωσε νά γνωρίσω Αὐτήν καὶ τὴν ἀγάπη της γιὰ μᾶς. Χωρὶς τὴν εὐσπλαχνία της ἡ ψυχὴ μου θά εἶχε χαθεῖ ἀπὸ πολὺν καιρό. Ἐκείνη ὅμως εὐδόκησε νά μ' ἐπισκεφθῆ καὶ νά μέ νοθετήσῃ, γιὰ νά μὴν ἀμαρτάνω. Μοῦ εἶπε: «Δέν μοῦ ἀρέσει νά βλέπω τὰ ἔργα σου». Τὰ λόγια της ἦταν εὐχάριστα, ἤρεμα, μέ πραότητα καὶ συγκίνησαν τὴν ψυχὴ. Πέρασαν πάνω ἀπὸ σαράντα χρόνια, μὰ ἡ ψυχὴ μου δέν μπορεῖ νά λησμονήσῃ ἐκείνη τὴ γλυκειὰ φωνή καὶ δέν ξέρω πῶς νά εὐχαριστήσω τὴν ἀγαθὴ καὶ σπλαγχνική Μητέρα τοῦ Θεοῦ.

Ἀληθινὰ αὐτὴ εἶναι ἡ βοήθειά μας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ μόνον τὸ ὄνομά της χα-ροποιεῖ τὴν ψυχὴ. Ἀλλὰ καὶ ὅλος ὁ οὐρανὸς κι ὅλη ἡ γῆ χαίρονται μέ τὴν ἀγάπη της.

Ἀξιοθαύμαστο καὶ ἀκατανόητο πράγμα. Ζῆ στοὺς οὐρανοὺς καὶ βλέπει ἀδιάκο-πα τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δέν λησμονεῖ κι ἐμᾶς τοὺς φτωχοὺς κι ἀγκαλιάζει μέ τὴν εὐσπλαχνία της ὅλη τὴ γῆ κι ὅλους τοὺς λαοὺς»⁹.

ἘΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Λουκ. 2, 49-50· παρόμοια ἔκφραση «τρυφερότητας» τοῦ Κυρίου ἔναντι τοῦ Πατέρα Του καὶ τοῦ Ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων συναντᾶμε καὶ κατὰ τὴν ἐκδίωξη τῶν ἐμπόρων ἀπὸ τὸ Ναό (Ἰωάν. 2, 16-17). 2. Ἰωάν. 2, 4. 3. Ἰωάν. 2, 11. 4. Πράξ. 4, 12 («οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία»)· πρβλ. Ματθ. 1, 21· 12, 21. 5. Ματθ. 12, 48-50· Μάρκ. 3, 33-35. 6. Ἰωάν. 19, 26-27. 7. Πράξ. 1, 14. 8. ΑΡΧΙΜ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΚΑΛΑΜΑΡΑ, νῦν κυροῦ Μελετίου Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης, Ἐπὶ τῇ μεταστάσει, περιοδ. «Ἐκκλησία», ἀριθ. 19-20, σ. 482. Τὸ περιεχόμενο τοῦ ὡς ἄνω κειμένου, μέ διάφορες παραλλαγές, ὑπάρχει καὶ στό συναξάριο τοῦ Μηναίου τῆς 1ῆς Αὐγούστου, καθὼς καὶ σέ κείμενα τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας, ὅπως οἱ τρεῖς Λό-γοι οἱ ἀφιερωμένοι στὴν ἑορτὴ πού καταχωροῦνται στὸν Μ. Συναξαριστὴ τοῦ Ματθαίου Λαγγῆ (ἔκδ. δ', σ. 230-257), μετὰ τοὺς ὁποίους καταχωρεῖται καὶ ἕνα κείμενο τιτλοφορούμενο: «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡ ἀνά-μνησις...» πού ἀναφέρεται στὴ θαυμαστὴ διάσωση τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπὸ τοὺς Σαρακηνούς, ὡστε νά τεκμηριωθεῖ ἡ μεσιτεία τῆς Θεοτόκου καὶ διὰ ἱστορικοῦ παραδείγματος. 9. ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, Ὁ Ἅγιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης, Ἰ. Μ. Τιμίου Προδρόμου - Ἐσσεξ Ἀγγλίας, 1990, σ. 428.

Ἡ εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου

Ἄρχιμ. Χερουβεῖμ Βελέτζα,
Ἱεροκήρυκος τῆς Ἱ. Μ. Κερκύρας καὶ Παξῶν

ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅπως καὶ ἄλλα γεγονότα ἀπὸ τὴν ζωὴ τῆς Παναγίας, δὲν περιγράφεται στὰ Εὐαγγέλια. Οἱ Εὐαγγελιστὲς δίνουν προτεραιότητα στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καὶ στὴν διδασκαλία Του, ἀφοῦ σκοπὸς τους δὲν εἶναι νὰ γράφουν μία βιογραφία, ἀλλὰ νὰ παρουσιάσουν στοὺς μαθητὲς τους τὸ Εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας. Γιὰ τὴν ζωὴ τῆς Παναγίας ὅμως ἀντλοῦμε πληροφορίες ἀπὸ ἄλλα κείμενα τῆς ἀπόκρυφης λεγόμενης γραμματείας, ὅπως τὸ Πρωτευαγγέλιο τοῦ Ἰακώβου ἢ τὸ ἀπόκρυφο Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννη περὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Ἐπειδὴ ἔχει ἐπικρατήσῃ σὲ διάφορους κύκλους ὁ μῦθος ὅτι τὰ ἀπόκρυφα ἀποτελοῦν κείμενα κρυμμένα, ἐπιμελῶς ἀπρόσιτα γιὰ τοὺς πιστοὺς ἐπειδὴ δῆθεν περιέχουν στοιχεῖα τὰ ὁποῖα εἶναι καταλυτικὰ τῆς θρησκείας, εἶναι σημαντικό νὰ γνωρίζουμε ὅτι τὰ κείμενα αὐτὰ δὲν ἀποτελοῦν ἀθηντικά ἔργα τῶν Ἀποστόλων, στοὺς ὁποίους συνήθως ἀποδίδονται, εἶναι δηλαδή ψευδεπίγραφα καὶ ἐμφανίστηκαν ἀπὸ τὸν 3ο ἕως καὶ τὸν 5ο αἰῶνα, πολλές φορές μάλιστα ἀπὸ ὁμάδες αἵρετικῶν, οἱ ὁποῖοι δήλωναν ὅτι κατεῖχαν κρυφές διδασκαλίες τῶν Ἀποστόλων, γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάστηκαν ἀπόκρυφα. Ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ ἡ Ἐκκλησία τὰ

ἀπέριψε ὡς αἵρετικά καὶ ἄλλα τὰ ἀποδέχθηκε ὡς ἓνα θρησκευτικὸ φιλολογικὸ εἶδος ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀντλοῦνται διάφορες πληροφορίες, σὲ καμία ὅμως περιπτώσῃ δὲν τὰ περιέβαλε μὲ τὸ κῦρος τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Κ. Διαθήκης, τὰ ὁποῖα μόνον ἀποτελοῦν τὴν πηγὴ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας.

Ἔτσι τὸ γεγονὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου περιγράφεται, μὲ πολλές λεπτομέρειες, στὸ Ἀπόκρυφο Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννη, περὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Σύμφωνα μὲ τὴν διήγησῃ αὐτῆ, τρεῖς μέρες πρὶν τὴν Κοίμησῃ τῆς ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ τὴν εἰδοποίησε γιὰ τὴν ἔξοδὸ τῆς ἀπὸ τὴν παροῦσα ζωὴ. Τὴν τρίτῃ μέρα ἔρχονται οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι ἐπὶ νεφελῶν ἐποχοῦμενοι, ἀσπάζονται τὴν Μητέρα τοῦ Κυρίου τους, ἀκοῦνε τίς συμβουλές τῆς καὶ, μετὰ τὴν Κοίμησῃ τῆς, φροντίζουν γιὰ τὴν ἐκφορὰ τῆς. Ἡ Μήτηρ τῆς Ζωῆς δὲν φεύγει ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸ μὲ φυσικὸ τρόπο: ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς, συνοδευόμενος ἀπὸ Ἄγγελους, παραλαμβάνει τὴν μακαρία ψυχὴ τῆς. Κατὰ τὴν ἐκφορὰ τοῦ τιμίου λειψάνου τῆς στὴν Γεθσημανή, ὅπου ἐτάφη, κάποιος ἑβραῖος, ὀνόματι Ἰεφωνίας, ἐπιχειρεῖ νὰ βεβηλώσῃ τὸ τίμιον σῶμα τῆς. Ὅμως ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ, τοῦ κόβει τὰ χέρια, τὰ ὁποῖα μένουσιν κολλημένα ἐπάνω στὸ σῶμα τῆς Πανα-

γίας. Μπροστά στό θαῦμα ὁ ἔβραϊος μετανοεῖ καί ἀποκαθίσταται ἡ σωματική του ἀκεραιότητα. Τρεῖς μέρες ἀργότερα, ἡ νεφέλη φέρνει τόν Θωμᾶ, ὁ ὁποῖος ζητεῖ νά προσκυνήσει τό Λεῖψανο τῆς Παναγίας. Στό ἄνοιγμα τοῦ μνημείου μένουν ἔκπληκτοι: ἡ Μήτηρ τῆς Ζωῆς δέν ἦταν δυνατόν νά ὑποστεῖ φθορά, μετέστη πρός τόν Υἱό της, ἀφήνοντας πίσω ὡς ἀπόδειξη τοῦ θαύματος τά ἐνδύματά της, τήν ἐσθῆτα, τό μαφόριο, καί τήν ζώνη (ὅπως ὁ Ἰησοῦς ἄφησε τό σουδάριο καί τά ὀθόνια).

Ἔλα αὐτά τά στοιχεῖα περιγράφονται καί συνθέτουν τήν Εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Στή σύνθεση κυριαρχοῦν τά πολυάριθμα πρόσωπα: στό κέντρο, πάνω στή νεκρική κλίνη, βρίσκεται ξαπλωμένη ἡ κεκοιμημένη Θεοτόκος. Στόν κατακόρυφο ἄξονα κυριαρχεῖ ἡ μορφή τοῦ Χριστοῦ, πού κρατεῖ στά χέρια Του βρέφος τήν ψυχή τῆς Θεοτόκου. Γύρω Του ἄγγελοι μέσα σέ φωτεινή δόξα συμμετέχουν στό γεγονός δίνοντας παράλληλα θριαμβευτική χροιά στά τελούμενα, ἐνῶ ἄλλοι δύο, στό ψηλότερο σημεῖο τῆς εἰκόνας, ἀνοίγουν τίς πύλες τοῦ Οὐρανοῦ γιά νά ὑποδεχτοῦν τήν ἁγία ψυχή της. Γύρω ἀπό τό σῶμα τῆς Παναγίας οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι καί τρεῖς Ἱεράρχες, οἱ ἅγιοι Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφότης, Ἱερόθεος Ἀθηνῶν καί Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης, οἱ ὁποῖοι κατά τήν παράδοση μεταφέρθηκαν καί αὐτοί μέ νεφέλες στήν Ἱερουσαλήμ, κηδεύουν μέ συγκρατημένη θλίψη τό σεπτό σκήνωμα καί τέλος οἱ μυροφόρες γυναῖκες μέ ἔντονη τήν ἔκφραση τῆς ὀδύνης συμμετέχουν στό πένθος. Μπροστά ἀπό τό κρεβάτι μέ τήν Θεοτόκο βλέπουμε τόν ἔβραϊο μέ κομμένα τά χέρια καί τόν ἀρχάγγελο Μιχαήλ μέ παρατεταμένο

τό πύρινο ξίφος του. Ὅλη ἡ σκηνή ἐκτυλίσσεται μέσα στό σπίτι ὅπου τά τελευταῖα χρόνια ζοῦσε ἡ Παναγία. Αὐτό τό στοιχεῖο ὑποδηλώνεται ἀπό τά κτίρια, πού δεξιά καί ἀριστερά πλαισιώνουν τή σύνθεση. Σέ πολλές εἰκόνες, καί κυρίως σέ τοιχογραφίες ὅπου ὁ χῶρος εἶναι ἀρκετός, καθώς κατά τήν εἰκονογραφική παράδοση ἡ παράσταση τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καλύπτει ὅλη σχεδόν τήν ἔκταση τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ, εἰκονίζονται στό πάνω μέρος τῆς σύνθεσης οἱ Ἀπόστολοι πού ἔρχονται ἐπί νεφελῶν ἀπό τούς τόπους πού δίδασκαν τό Εὐαγγέλιο, γιά νά συμμετάσχουν στό γεγονός. Σέ ἄλλες βλέπουμε τόν Θωμᾶ μπροστά στό κενό μνημεῖο τῆς Παναγίας, ὅπου ἀποκαλύπτεται ὅτι τελικά ἡ Μήτηρ τῆς Ζωῆς μετέστη μαζί μέ τό ἄχραντο σῶμα της πρός τόν Υἱό της.

Σκοπός τῆς βυζαντινῆς εἰκόνας τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου εἶναι νά ἐπικεντρώσει τόν νοῦ μας στό ὑπερφυσικό τῆς Μεταστάσεως τῆς Θεοτόκου, ὅπως ἐξάιρεται σέ κάθε ἐπιμέρους στοιχεῖο, καί νά τονιστεῖ ὁ θρίαμβος τῆς Ζωῆς ἐπί τοῦ θανάτου, ἀκόμα καί στήν ὑποκείμενη στή φθορά ἀνθρώπινη ὕλική ὑπόσταση. Εἶναι θά λέγαμε ἡ ἀπαρχή, ἡ ἀπτή ἀπόδειξη τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ὁποῖος Τόν ἀκολουθήσει θά ζήσει ζωή αἰώνιο.

Ἐκφραστικότητα εἶναι τό Ἐξαποστειλᾶριο τῆς ἑορτῆς, πού περιληπτικά θά λέγαμε περιγράφει τό γεγονός τῆς Κοιμήσεως: «Ἀπόστολοι ἐκ περάτων συναθροισθέντες ἐνθάδε, Γεθημανῆ τῷ χωρίῳ κηδεύσατέ μου τό σῶμα· καί σύ Υἱέ καί Θεέ μου, παράλαβέ μου τό πνεῦμα».

Δεκαπενταυγούστου ἀποχαιρετισμός... (Ποιμαντικά βιώματα)

Πρωτ. Κωνσταντίνου Καλλιανού,
Έφημ. Ί. Ν. Ἀγίου Παντελεήμονος Σκοπέλου, Ί. Μ. Χαλκίδος

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ἔκλεισαν, μετὰ τὴν Παράκληση τὴ στερνὴ πού φάλαμε στὴ Χάρη Τῆς, τὰ κεριά ἕνα-ἕνα σβήνουν, χαμηλώνει τὸ φῶς μέ τὴν τοῦ ἡλίου δύσιν καί σιωπηλά ὁ ναός ἐνδύεται τὸν νυχτωμένο του χιτώνα, μέ περισσὴ ἀκριβεία καί ὑπομονή. Ἀδειανός πιά ὁ χῶρος ἀγνοφωτίζεται ἀπὸ τὸ κατασκευτικό τὸ φῶς τῶν κανδηλῶν, πού ἐπιμένουν νά συνεχίζουν τὰ δικά τους τὰ τροπάρια ἐμπρός ἀπὸ τίς ἅγιες εἰκόνες.

Οἱ λίγοι φιλακόλουθοι ἐνοριῖτες ξεκίνησαν τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς στὰ σπίτια τους, κομίζοντας, μαζί μέ τὴν εὐωδία τοῦ θυμιάματος, καί τὴν εὐλογία Τῆς, πού μετουσιώνεται σέ αἰσιοδοξία, ζυμωμένη μέ κείνη τὴ χαρμολύπη τῶν ἡμερῶν, ἀλλὰ καί ἀναμονή. Τί ἄλλο ἀπὸ τὴ Γιορτὴ. Αὐτὴ πού προετοιμάζεται δεκαπέντε μέρες τώρα, μέ νηστεία, σιωπὴ καί προσευχή. «᾽Ω, Δέσποινα τοῦ Κόσμου γενοῦ μεσίτρια». Κι Ἐκείνη ἀφουγκράζεται, κάθε βράδυ, μαζί μέ τὰ ὀνόματα πού διαβάζει ὁ παπᾶς στίς Παρακλήσεις καί τίς ἄλλες παρακλήσεις, αὐτές πού ψυθιρίζει ἡ καρδιά κι ἀνεβαίνουν ὕστερα ἴσαμε τὰ μάτια, ὡς ἄλλο θάμπωμα... Ὡς ροὴ δακρῶν, πού Τὴν ἱκετεύουμε «μὴ ἀποποιήσει»...

Ὅμως ἀπόψε μέ τὴ στερνὴ Παράκληση καί τὰ προεόρτια τροπάρια πού εἴπαμε,

μιὰ ρωγμὴ βαθειὰ ἀνοίγεται στὴν ψυχὴ τοῦ ἱερέα, πού ἐπίτηδες καθυστερεῖ τὴν ἀναχώρησή του γιὰ τὸ σπίτι... Μιὰ ρωγμὴ ἀπ' ὅπου ἀνεβαίνουν μέσα του κάποια ἐρωτήματα καί στοχασμοί, πού θέλει, μέσα στὴν ἀπόβραδη κι εὐκατάνυκτα σιωπηλὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ ναοῦ, νά σκεφτεῖ νηφάλια καί νά προσέξει. Γιατί ἕνα ἀπὸ τὰ προνόμια πού ἔχει ἕνας παπᾶς, εἶναι καί τούτη ἡ παρένθεση στὴν ἐφημερία του: Τὸ νά μπορεῖ ἐνώπιος ἐνωπίω νά σκέφτεται, νά διαλέγεται μέ τὸν ἑαυτό του καί τὸν Θεό, νά ἐπιτηρεῖ τὴν ψυχὴ του, νά τὴ συγυρίζει. Γι' αὐτὸ κι εἶναι τούτη ἡ παρένθεση γόνιμη καί σωτήρια.

Συλλογίζεται, λοιπόν, πῶς ἄλλο ἕνα ἱερό δεκαπενθήμερο ἔφτασε στὸ τέλος του. Κοιτάζει τ' ἀδειανά τὰ στασίδια καί ἀναλογίζεται πόσες καί καί πόσες ψυχές δὲν κάθησαν σ' αὐτὰ στὰ τριαντατέσσερα χρόνια τῆς ἱερατικῆς του διακονίας... Μέχρι πού ἀναχώρησαν γιὰ πάντα ἀφήνοντας τὸ στασίδι γιὰ τὸν ἐπόμενο. Μόνον πού κάποια ἀπὸ αὐτὰ ἀπόμειναν ἀκόμα ἄδεια, ἀφοῦ λιγόστεψε ὁ ἐνοριακὸς πληθυσμὸς, καί περιμένουν ἄδεια, ὅπως τὰ σπίτια νά τὰ ἐγκατοικήσει πάλι κάποιοι.

Ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη ἕνα λιγοστό, μελιχρὸ φῶς προσπαθεῖ ν' ἀπλωθεῖ στὸ

ναό. Είναι από την ακοίμητη κανδήλα του ιεροῦ, πού ἐπί αἰῶνες παραμένει ἔτσι, ὅπως ἡ πίστη τῶν προκατόχων του ιερέων, ἀλλά καί τῶν ἐνοριτῶν, τῶν ἱεροφαλτῶν, τῶν ἐπιτρόπων, πού κράτησαν ζωντανή αὐτή τή μικρή κοινότητα. Στ' ἀλήθεια, σκέφτεται, πόσοι ἐκ τῶν ἐφημερίων ἐκείνων δέν εἶπαν τό στερνό «Δι' εὐχῶν...» στίς Παρακλήσεις, ἔσβησαν τό τελευταῖο κερί στήν Ἁγία Τράπεζα, εὐχήθηκαν «Τῆς Παναγίας μέ ὑγεία» κι ὕστερα ἀποκοιμήθηκαν γιά πάντα καί δέν ξανάνοιξαν μήτε τήν Ὁραία Πύλη, μήτε τά βιβλία, μήτε τό στόμα τους νά εὐχηθοῦν. Πόσοι ἦταν οἱ προκατόχοι; Ἄγνωστος ὁ ἀριθμός... Στόν ὁποῖο σέ λίγο νά ἐτοιμάζεται νά προστεθεῖ κι ὁ ἴδιος. Γιατί πέρασαν τά χρόνια. Τό νοιώθει πιά ὅτι πέρασαν. Ἀπό τήν κούραση πού ἀνεβαίνει μέσα του, ὅπως ἡ ὑγρασία τή νύχτα. Κι ἴσως αὐτή ἡ Παράκληση νά εἶναι ἡ στερνή του. Ποιός ξέρεi... Μονάχα Ἐκεῖνος.

Ἡ νύχτα ἀνέβηκε καί κάλυψε τό ναό, τά ἔξω δέντρα, τήν πολίχνη. Κι ὁ παπᾶς ἐπιμένει νά στοχάζεται. Στοχάζεται καί νομίζει ὅτι τά πρόσωπα καί τά γεγονότα πού θυμᾶται εἶναι μαζί του καί τόν συντροφεοῦν, μέ τήν σιωπηλή τους ὄψη νά εἶναι στραμένη πάνω του. Δεκάδες πρόσωπα, φίλων, γνωστῶν, συγγενῶν. Τό καθένα τους κι ἕνας σταυρός, μιά δέηση, ὅπως αὐτή πού λέγαμε δεκαπέντε μέρες τώρα στή Χάρη Της. «Ποῦ προ-

σφύγω, ποῦ δέ καί σωθήσομαι... ποῖαν δέ ἐφεύρω καταφυγήν...».

Θυμᾶται χαρακτήρες, συμπεριφορές, ἐντάσεις, ἀλλά καί εὐεργεσίες. Παρατηρεῖ ὅλη αὐτή τήν πινακοθήκη ἀπό τά πρόσωπα αὐτά καί βλέπει στόν καθένα τό στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης ἀτέλειας, μέ πρῶτο τόν ἑαυτό του. Γιατί, σκέφτεται, πόσους δέν πίκρανε, παρεξήγησε, ἐπέτιμησε... Κι ὕστερα μετανιωμένος πάσχιζε νά ξεκολλήσῃ ἀπό μέσα του τή στάχτη καί τήν φαρμακωμένη αἴσθηση τῆς ὁποίας λέξης, τῆς ὁποίας λανθασμένης ἐπιλογῆς. Γι' αὐτό κι αὐτή τή σωτήριο ὥρα πού τά σκέφτεται, προσπαθεῖ νά ἐνώσει τό νῆμα πού τόν δένει μέ ὅλους αὐτούς, τούς ἀνθρώπους, μέ τούς ὁποίους ἔζησε μιά ζωή. Γιατί δέν εἶναι λίγα τά τριαντατέσσερα χρόνια, μήτε καί οἱ ἐξήμιση δεκαετίες πού φέρεi... Καιρός ἀπολογισμοῦ ὁ ἀποφινός, δηλαδή μιά προσπάθεια ἀκόμα γιά νά θεραπευθοῦν κάποιες ἀπό τίς πληγές τοῦ χθές τῆ δικῆ Της συναντιλήφει καί βοηθεία.

« Ἀπορήσας ἐκ πάντων, ὀδυνηρῶς κράζω σοι· πρόφθασον θερμή προστασία, καί σὴν βοήθεια δός μοι τῷ δούλω σου, τῷ ταπεινῷ καί ἀθλίῳ, τῷ τήν σὴν ἀντίληψιν ἐπιζητοῦντι θερμῶς ».

Μέ ἀργά βήματα προσκυνᾶ καί ἀναχωρεῖ εἰς τά ἴδια.

Ἐξω τό σκοτάδι προχώρησε γιά τά καλά.

Ὁ προφήτης Ἡλίας στήν ἐλληνική λαϊκή ἐθιμοταξία

Τοῦ Μ. Γ. Βαρβούνη

Καθ. Λαογραφίας Δημοκριτείου Παν/μίου Θράκης / Τμήμα Ἱστορίας καί Ἐθνολογίας

Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ Ἡλίας θεωρεῖται ἀπό τόν ἐλληνικό λαό κύριος τῆς βροχῆς, τῶν κεραυνῶν καί τῶν βροντῶν, γι' αὐτό καί ὁ ἑορτασμός του (20 Ἰουλίου) εἶναι πάνδημος καί καθολικός, μέ πολλά πανηγύρια ἀφιερωμένα στή μνήμη του, σέ ὀλόκληρο τόν ἐλληνικό πολιτισμικό χῶρο. Οἱ ἀντιλήψεις αὐτές, πού μᾶλλον ἔχουν προέλθει ἀπό τίς σχετικές ἀφηγήσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γιά τή ξηρασία καί τή βροχή πού προκάλεσε, εἶναι γνωστές ἤδη ἀπό τά μεσαιωνικά χρόνια, καί μάλιστα καί σέ ἄλλους λαούς, ὅπως οἱ Σέρβοι καί οἱ Γερμανοί, πού σέ περιόδους ξηρασίας πραγματοποιοῦσαν λιτανεῖες στόν προφήτη Ἡλία.

Σέ πολλές ἐλληνικές περιοχές πραγματοποιοῦν τελετουργικές ζωοθυσίες (κουρμπάνια) στή μνήμη του, μάλιστα στή Βόρεια Θράκη τίς θυσίες αὐτές τελοῦσαν ὄχι τήν ἡμέρα τῆς μνήμης του, ἀλλά πρὶν τή γιορτή τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου (2 Μαΐου), σέ συνδυασμό μέ τό τελετουργικό δρώμενο τῆς περπερούνας, κατά τό ὁποῖο στόλιζαν ἕνα ὄρφανό κορίτσι μέ χόρτα, τό κατάβρεχαν στό ποτάμι καί κατόπιν γύριζαν στά σπίτια τοῦ χωριοῦ τραγουδώντας σχετική μέ τήν πρόκληση τῆς βροχῆς ἐπωδή, ἀκριβῶς ἐπειδή ἡ βροχόπτωση ἦταν ἀναγκαῖα στή συγκεκριμένη ἐποχή τοῦ χρόνου, γιά τίς γεωργικές

καλλιέργειες τῆς κοινότητος. Στή Σάμο, σέ περιπτώσεις ἀνομβρίας, ἔκλειναν τήν εἰκόνα τοῦ ἀγίου σέ τσουβάλι, «ἀναγκάζοντάς» τον τελετουργικά νά στείλει βροχή, ὅποτε καί τήν ἀποκαθιστοῦσαν μέ κάθε τιμή, μέ λιτανεῖα καί ὄλονυκτία, στό ναό καί στήν τιμητική θέση τῆς.

Ἀπό τήν εἰκονογραφία τῆς ἀναλήψεως τοῦ ἀγίου στόν οὐρανό πάνω σέ πύρινο ἄρμα προῆλθαν λαϊκές δοξασίες τῆς Βόρειας καί τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες ὁ ἅγιος τριγυρίζει στόν οὐρανό μέ τό πύρινο ἄρμα του, καταδιώκοντας ἕναν δράκοντα ἢ τόν διάβολο, καί προκαλεῖ βροντές καί κεραυνούς, λόγω τῆς ταχύτητος μέ τήν ὁποία κινεῖται, ἀλλά καί ἀστραπές ἀπό τό μαστίγιό του. Σέ περιοχές τῆς Μακεδονίας θεωροῦν ὅτι ὁ προφήτης Ἡλίας καταδιώκει μία Λάμια πού καταστρέφει τά σπαρτά.

Παρόμοιες ἀντιλήψεις ὑπάρχουν, πέραν τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου, καί σέ ἄλλους βαλκανικούς λαούς, ὅπως σημειώνει ὁ Δ. Β. Οἰκονομίδης: Οἱ Βούλγαροι, γιά παράδειγμα, πιστεύουν ὅτι καταδιώκει δράκοντα πού τρώει τά γεννήματα στά χωράφια, καί μόλις τόν συναντήσει τοῦ ρίχνει κεραυνούς, ἐνῶ οἱ ἀστραπές προέρχονται ἀπό τή φωτιά πού ἐκπνέουν τά ἄλογα τοῦ ἄρματος του καί ἀπό τή λάμψη τῆς λόγχης του. Σέ πολλές βαλκανικές παραδόσεις παρουσιάζεται ὡς

ἅγιος δρακοντοκτόνος, ὁ ὁποῖος ἐλευθερώνει τὴν παρθένο κοπέλα πού τοῦ εἶχε προσφερθεῖ καί ἐπαναφέρει ἐλεύθερο τὸ νερό στὴν πόλη. Οἱ Σέρβοι πιστεύουν ὅτι στὸν προφήτη Ἡλία δόθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ ἐξουσία ἐπὶ τῶν ἀστραπῶν καὶ τῶν κεραυνῶν. Οἱ Ρουμάνοι πιστεύουν ὅτι μέ τούς κεραυνούς καίει γάτους καὶ σκύλους, στούς ὁποίους ὁ διάβολος προσπαθεῖ νά κρυφτεῖ γιὰ νά ξεφύγει ἀπὸ τὴν καταδίωξή του.

Συνήθως οἱ ναοὶ τοῦ προφήτη Ἡλία βρίσκονται σέ κορυφές βουνῶν, λόφων καὶ ὑψωμάτων, ὅπου πηγαίνουν οἱ πιστοὶ ἀπὸ τὴν παραμονή τῆς ἐορτῆς του, ἐνίοτε ἀνάβουν καὶ μεγάλες τελετουργικές πυρές, στίς ὁποῖες καίνε λιβάνι, χορεύουν γύρω τους καὶ τίς ὑπερπηδοῦν. Σέ ὀρισμένες μάλιστα περιοχές, ὅπως γιὰ παράδειγμα στὸν Πολύγυρο τῆς Χαλκιδικῆς, τὸ ἀναμμα τῶν τελετουργικῶν πυρῶν ἐπαναλαμβάνεται σέ ὅλη τὴν θερινή περίοδο, ὡς καὶ τὴν ἀρχὴ τοῦ φθινοπώρου, τὴν 1η Σεπτεμβρίου. Σέ ἄλλες ἀγροτοκτηνοτροφικές περιοχές, ὅπως ἤδη προαναφέρθηκε, τελοῦνται πανηγυρικές καὶ τελετουργικές ζωοθυσίες. Σέ χωριά τῆς Β. Θράκης, γιὰ παράδειγμα, ὅπως ἀναφέρει ὁ Γ. Α. Μέγας, θυσιάζαν στὸν προφήτη Ἡλία ταῦρο ὑγιῆ, τὸν ὁποῖο δέν εἶχαν εὐνοχίσει καὶ δέν εἶχαν ζέψει στὸν ζυγὸ, ἀφοῦ πρὶν ὁ ἱερέας εὐλογοῦσε τὸ ζῶο. Κατὰ τὴ σφαγὴ φρόντιζαν τὸ αἷμα του νά τρέξει σέ λάκκο πού εἶχαν σκάψει, καὶ κατόπιν τὸ κρέας διανεμόταν σέ ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ, γιὰ εὐλογία καὶ ἐπίτευξη ὑγείας καὶ εὐετηρίας. Τὰ κόκκαλα τοῦ ζώου τὰ μάζευαν καὶ τὰ ἔθαβαν.

Κατὰ τὸν Στ. Κυριακίδη, σέ χωριά τῆς Β.Α. Θράκης θυσιάζαν ἐλάφι, πού πίστευαν ὅτι τὸ ἔστελνε ὁ ἴδιος ὁ ἐορταζόμενος ἅγιος, γι' αὐτὸ καὶ ἔπρεπε νά τὸ

ἀφήσουν νά ξεκουραστεῖ πρὶν τὸ σφάζουν, διηγούμενοι ὅτι κάποτε πού δέν τήρησαν αὐτὸν τὸν ὄρο, τὸ θεόσταλτο ἐλάφι δέν ξαναφάνηκε. Κατὰ τούς κατοίκους τῆς περιοχῆς, οἱ θυσίες αὐτές ἀπέτρεπαν τὴν ἐμφάνιση λοιμωδῶν νόσων καὶ θανατηφόρων ἐπιδημιῶν σέ ἀνθρώπους καὶ ζῶα.

Σέ πολλές ἐλληνικές παραδόσεις, ὁ ἅγιος πιστεύεται ὅτι ἦταν ναυτικός καὶ ἐπειδὴ ἔπαθε πολλά στὴ θάλασσα ἔταξε νά πάρει ἓνα κουπί στὸν ὦμο του, νά ἀρχίσει νά ἀνεβαίνει στό βουνό καὶ νά ἐγκατασταθεῖ ἐκεῖ ὅπου οἱ ἄνθρωποι δέν θά τὸ γνώριζαν, καὶ θά νόμιζαν ὅτι εἶναι κομμάτι ξύλου. Ἄλλοῦ πάλι πιστεύουν ὅτι ὁ προφήτης Ἡλίας δέν πῆγε ποτέ σέ κάμπο, ζοῦσε στό βουνό γι' αὐτὸ καὶ οἱ ναοὶ του εἶναι σέ κορυφές. Πρόκειται γιὰ διασκευή τοῦ ἀρχαίου μύθου σχετικά μέ τὸν ἐξιλασμό τοῦ Ὀδυσσεῆ ἀπὸ τὰ ὅσα ὑπέφερε στὴ θάλασσα, τὸν ὁποῖο διηγοῦνται καὶ τὰ ὁμηρικά ἔπη (Ὀδύσεια λ, 121 κ.ἐξ.).

Σέ ἄλλες παραδόσεις, οἱ ὁποῖες προφανῶς ἀπηχοῦν ἱστορικές συνθήκες τῆς πρώιμης ὀθωμανοκρατίας σχετικά μέ τὴν ἐγκατάσταση τῶν κατακτητῶν στούς κάμπους καὶ τὴν ἀπώθηση τῶν κατακτημένων στά ὄρεινά, ὁ ἅγιος καταφεύγει στά βουνά ἐπειδὴ στούς κάμπους τὸν κυνηγᾷ ὁ Μωάμεθ. Πιστεύουν ἐπίσης ὅτι περιμένει τὸν Ἀντίχριστο τῆς Ἀποκάλυψης γιὰ νά παλέψει μαζί του, ἐνῶ κυκλοφορεῖ μεταμφιεσμένος ἀνάμεσά μας. Ὁ Ν. Γ. Πολίτης ὡστόσο ἀποδίδει τὴν ὄρεινὴ αὐτὴ τιμὴ τοῦ προφήτη Ἡλία στό ὅτι ἔχει διαδεχθεῖ, στὴ λαϊκὴ λατρεία τὸν θεοποιημένο Ἡλιο καὶ τὸν Δία Κῶδιο, τὸν ἔφορο τοῦ ἕτεοῦ καὶ τῶν βροντῶν, ὅπως συχνά συμβαίνει μέ τὰ ἀρχαιοελληνικά ὑπολείμματα τῆς ἐλληνικῆς λαϊκῆς θρησκευτικότητος.

Οί μουσουλμάνοι, ακολουθώντας παλαιοδιαθηκικές αφηγήσεις και σχετικά απόκρυφα κείμενα, πιστεύουν ότι ο προφήτης Ἡλίας μαζί με τον Ἐνώχ ράβουν τά ειδικά ἐνδύματα πού θά φορέσουν οἱ πιστοί οἱ ὁποῖοι θά κατοικήσουν στόν Παράδεισο. Ὡς ἅγιος πού συνδέεται μέ τόν ἥλιο, τίς τροπές και τή δύναμή του, ὁ προφήτης Ἡλίας θεωρεῖται ἀπό τό λαό και μαντικός, γι' αὐτό και μαρτυροῦνται μαντεύματα ἀπό τό σχῆμα σταγόνων λαδιοῦ πού τοποθετοῦνται ἀπέναντι στόν ἥλιο, ἢ ἀπό τόν καπνό τῆς φωτιᾶς στήν ὁποία ψήνονται τά ζῶα πού τοῦ ἔχουν θυσιάσει, ἢ ἀπό τό περιεχόμενο τῶν καρυδιῶν, πού πρωτοκόβουν στή γιορτή του, ἢ ἀπό κινήσεις τῶν ζώων τοῦ σπιτιοῦ και ἀπό τά ὄνειρα πού θά δοῦν τό βράδυ τῆς παραμονῆς τῆς γιορτῆς του.

Θεωρεῖται ἐπίσης αὐστηρός ἅγιος τιμωρός, γιά ὅσους δέν τηροῦν τήν πάνδημη ἀργία τῆς ἐορτῆς του, ἀλλά και ἅγιος

ιαματικός, κυρίως γιά τήν ἠλίαση, ἀλλά και τούς πόνους τῆς μέσης και τοῦ σώματος, γι' αὐτό και ζώνουν τούς ναούς του μέ κέρινο νῆμα, τό ὁποῖο κατόπιν τυλίγουν στόν ἀσθενῆ, ἐνῶ πάνω του τοποθετοῦν και στάχυ, και κατά τήν Μεγάλη Εἴσοδο τῆς πανηγυρικῆς θείας λειτουργίας τῆς ἐορτῆς του τά κόβουν, ὥστε «νά κοπεῖ και ὁ πόνος», ὅπως συνειρημικά και ἀναλογικά πιστεύουν. Οἱ γεωργοί τήν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς συνήθιζαν νά βάζουν ἀπό μία πέτρα στόν κορμό τῶν ἐλαιόδενδρων πού εἶχαν, πιστεύοντας ὅτι ἔτσι θά κρατήσουν τόν καρπό τους. Σέ ὀρισμένες περιοχές κατά τήν ἐορτή τοῦ ἁγίου ἀρχίζουν τήν κατανάλωση σταφυλιῶν, σύκων ἢ καρυδιῶν, προσφέροντας σχετικές ἀπαρχές, ἀνάλογα μέ τίς κλιματικές συνθήκες και τούς ὄρους καλλιέργειας κάθε τόπου. Πρόκειται πάντως γιά ἕναν ἀπό τούς δημοφιλέστερους ἁγίους τοῦ ἑλληνικοῦ λαϊκοῦ ἐορτολογίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δ. Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, «Ἡλίας ὁ προφήτης. Λαογραφία», *Θρησκευτική και Ἠθική Ἐγκυκλοπαιδεία* 6 (1965), στ. 24-26. Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ, *Παραδόσεις* 1. Ἀθήναι 1904, σ. 116, 140. Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ, *Παραδόσεις* 2. Ἀθήναι 1904, σ. 801-802, 839-842. Γ. Α. ΜΕΓΑΣ, «Θυσίαι ταύρων και κριῶν ἐν τῇ Β.Α. Θράκῃ», *Λαογραφία* 3 (1911), σ. 148-156. Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ, *Λαογραφικά Σύμμεικτα* 1. Ἀθήναι 1920, σ. 89-92. Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ, *Λαογραφικά Σύμμεικτα* 2. Ἀθήναι 1921, σ. 146-153. Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ, *Λαογραφικά Σύμμεικτα* 3. Ἀθήναι 1931, σ. 6-10, 14-16. Γ. Α. ΜΕΓΑΣ, *Ἑλληνικαί ἐορταί και ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας*. Ἀθήναι 1979, σ. 223-227. Γ. Α. ΜΕΓΑΣ, *Ζητήματα ἑλληνικῆς λαογραφίας* 3. Ἀθήναι 1950, σ. 142-144. ΣΤ. Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ, «Θυσία ἐλάφου ἐν νεοελληνικῇ παραδόσει και συναξαριοῖς», *Λαογραφία* 6 (1917), σ. 189 κ.ἐξ. Χρ. ΣΥΡΜΑΚΕΣΗΣ, *Ἡλίας ὁ Θεσβίτης μέ λαογραφικό παράρτημα*. Ἀθήναι 1964, σ. 57-68. Δ. Σ. ΛΟΥΚΑΤΟΣ, *Τά καλοκαιρινά*. Ἀθήνα 1981, σ. 87-95. Γ. Ν. ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΙΔΗΣ, *Νεοελληνικές αἵματηρές θυσίες. Λειτουργία-Μορφολογία-Τυπολογία*. Ἀθήναι 1979. ΣΤ. Δ. ΗΜΕΛΛΟΣ, «Οἱ πυρές τοῦ προφήτη Ἡλία στήν Πελοπόννησο», *Πελοποννησιακά* 16 (1985-1986), σ. 341-350 [= Ὁ ἴδιος, *Λαογραφικά* 3. Ποικίλα. Ἀθήνα 1994, σ. 20-30. Κ. ΡΩΜΑΙΟΣ, «Λαϊκές λατρεῖες τῆς Θράκης», *Ἀρχεῖον Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ και Γλωσσικοῦ Ἱνστιτούτου* 11 (1944-1945), σ. 64, 74. Ν. Α. ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΔΗΣ, *Οἱ ἐκκλησίες τῆς Νάξου και οἱ θρόνοι των* 1. Ἀθήναι 1971, σ. 29. SARTORI, «Elias», *Handwörterbuch des Deutschen Aberglaubens* 2 (1929-1930), στ. 748 κ. ἐξ. Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, *Λαϊκές θρησκευτικές τελετουργίες στήν Ἀνατολική και τή Βόρεια Θράκη*. Ἀθήνα 2010. Δ. Σ. ΛΟΥΚΑΤΟΣ, «Ἀργαίαι και ἅγιοι τιμωροί», *Ἐπετηρὶς Κέντρου Ἑρεῦνης Ἑλληνικῆς Λαογραφίας* 20-21 (1967-1968), σ. 55-105. Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, «Ἀγροτικά ἔθιμα λαϊκῆς λατρείας στόν παραδοσιακό πολιτισμό τῆς Καρπάθου», στό Μηνᾶς Ἄλ. Ἀλεξιάδης (ἐπιμ.), *Πρακτικά Β' Διεθνoῦς Συνεδρίου Καρπαθιακῆς Λαογραφίας «Κάρπαθος και Λαογραφία»*. Ἀθήνα 2003, σ. 87-97. Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, «Ἡ λατρεία τῶν ἁγίων στόν ἑλληνικό παραδοσιακό πολιτισμό», *Erytheia. Revista de Estudios Bizantinos y Neogriegos* 22 (2001), σ. 173-191 [= *Ἐξῆς* 15-16 (2001), σ. 147-170]. Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, «Κοινά στοιχεῖα στόν παραδοσιακό πολιτισμό τῶν βαλκανικῶν λαῶν», *Erytheia. Revista de Estudios Bizantinos y Neogriegos* 24 (2003), σ. 241-256.

Ἡ Ἀχειροποίητος εἰκόνα καί ἡ Ἔδεσσα τῆς Συρίας

Σταύρου Γ. Γουλούλη,
Δρος βυζαντινῆς τέχνης

ΣΤΙΣ 16 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ εορτάζεται ἡ μνήμη τῆς εισόδου στήν Κωνσταντινούπολη τοῦ Ἱεροῦ Μανδηλίου τῆς Ἔδεσσης. Πρόκειται γιά τή σημερινή πόλη τῆς Τουρκίας Urfa, στά τουρκικά Şanlıurfa. λεγόταν ἀκόμη Urhai ἢ ὀrhâi, Al Ruha (ἀραβική) κτλ. Βρίσκεται σέ κεντρική περιοχή στά ὑψώματα πού κατηφορίζουν πρός Μεσοποταμία καί Συρία. Ἡ Ἔδεσσα, ἀποικία Ἑλλήνων ἀπό τά τέλη τοῦ 4^{ου} αἰ. π.Χ., ὅταν κατέλαβαν τήν περιοχή, ἔλαβε τό ὄνομα τῆς μακεδονικῆς πόλεως χάρις στήν ὁμοιότητα πού ἔχει μέ αὐτή, τά ἀφθονα νερά της.

Τό Ἱερό Μανδηλίου εἶναι γνωστό καί ὡς «Ἀχειροποίητος» εἰκόνα. Συνδέεται μέ τό Ἱερό Κεράμιο, τό πήλινο προστατευτικό κάλυμμα τοῦ Μανδηλίου, πού κατά παράδοση ἦταν πακτωμένο ἐντός τοῦ τείχους στόν χώρο ὑπεράνω τῆς κεντρικῆς πύλης τῆς Ἔδεσσας. Ἡ μεταφορά τοῦ Ἱεροῦ Μανδηλίου συνέβη τό 944, ὅταν τό Βυζάντιο ἀπαίτησε τήν παράδοσή του στέλλοντας ἐπ' αὐτοῦ στρατό στήν ἀραβική περιοχή. Ἐνα πλοῖο μετέφερε τό κειμήλιο στήν Χρυσή Πύλη τῆς Κωνσταντινούπολης, ἀπό ὅπου εἰσήρχοντο οἱ νικητές αὐτοκράτορες. Ἀπό ἐκεῖ πέρασε στήν πόλη γιά νά καταλήξει στά Ἀνάκτορα, ὅπου ἐναποτέθηκε στόν ναό τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου.

Ἐνδεχομένως ἡ Ἀχειροποίητος εἰκόνα ἐκείνη τή χρονιά (944) χρησίμευε γιά νά τιμηθοῦν τά 100 χρόνια ἀπό τήν ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων (843), πού ἦταν νίκη τοῦ Κράτους, τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὡστόσο γιά πρώτη φορά ἡ εἰκόνα αὐτή ἐμφανίζεται τό 544, δηλαδή ἀκριβῶς πρῶν ἀπό 400 χρόνια, στήν πολιορκία τῆς Ἔδεσσας ἀπό τοὺς Πέρσες τοῦ Χοσρόη, ὅταν προκάλεσε θαῦμα, πιθανόν τό πρῶτο, μέ τό νά λυθεῖ ἡ πολιορκία.

Τήν ἐμφάνιση τῆς εἰκόνας περιγράφει στά τέλη 6^{ου} αἰ. ὁ ἱστορικός Εὐάγριος ὁ Σχολαστικός [*Ἐκκλησιαστική Ἱστορία* IV.27: «φέρουσι τήν θεότευκτον εἰκόνα ἦν ἀνθρώπων χεῖρες οὐκ εἰργάσαντο»]. Ἀνάλογη ἐνέργεια, δηλαδή νά περιφέρεται στά τείχη μία εἰκόνα εἶναι αὐτή πού λιτάνευε ὁ πατριάρχης Σέργιος στά τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατά τήν πολιορκία τῶν Ἀβάρων τό 626 (*Historia Avarorum*, 305. Πισίδης, *Bellum Avaricum*, 373). Ὁ Προκόπιος ὁμοίως, περιγράφοντας τήν πολιορκία τῆς Ἔδεσσας στό Ἰπέρ τῶν πολέμων, II, 26.23 (περί το 550), δέν ἀναφέρει μέν τό γεγονός ἀλλά σχολιάζει κάτι ἄλλο: «λόφον ἐπαναστήσαι χειροποίητον τῷ τῆς πόλεως περιβόλῳ βουλόμενος [ὁ Χοσρόης], ἐπεὶ τά δένδρα ἐκτεμών αὐτοῖς φύλλοις πολλὰ ἐκ χωρίων ἐγγύς πη ὄντων πρό τοῦ τείχους ἐν τετραγώνῳ ξυνέθησαν ...». Ἐδῶ

ὁ κριτικός κειμένων υποψιάζεται δικαιολογημένα: Ἡ χρήση τοῦ ὄρου «χειροποίητος» (λόφος), μήπως υποδηλώνει ὑποσυνειδητο ἐπηρεασμό του ἀπό γραπτὴ ἢ προφορικὴ παράδοση πού μιλοῦσε γιὰ κάποιο ἀχειροποίητο ἀμυντήριο ὄπλο ἐντὸς τῶν τειχῶν, κάτι πού παραλείπει; Ὁ Εὐάγγελος πάντως περιγράφει τὴν πολιορκία τοῦ 544 μέ βάση τὸ προαναφερθέν κλασικὸ ἔργο τοῦ Προκόπιου. Ἐχει ἐνδιαφέρον ἡ περιγραφὴ στό καίριο σημεῖο τῆς διαφοροτικῆς προσέγγισης τῶν δύο συγγραφέων: ὁ μὲν Προκόπιος ὡς ἱστορικός τῆς στρατηγικῆς τοῦ πολέμου ἐπιλέγει μέ ὀρθολογιστικὰ κριτήρια τὸ ὑλικό του, ὁπότε δέν σχολιάζει τὴ θεία ἐπέμβαση, ἐνῶ ὁ Εὐάγγελος ὡς πιστός ἐρμηνεύει μέ τὸν τρόπο του κάτι πού φαίνεται ὅτι ἦταν σύνηθες νά γίνεται, δηλαδή ἡ μεταφορὰ εἰκόνων στά τείχη.

Ἡ Ἔδεσσα ὅμως εἶναι πρωτίστως γνωστή γιὰ ἓνα παλαιότερο ὁμολόγο προστατευτικό κειμήλιο, τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Ἄβγαρο. Ἡ ἱστορία εἶναι γνωστή. Ὁ ἐδεσσηνός βασιλέας Ἄβγαρος, πού ἔπασχε ἀπὸ λέπρα, προσκάλεσε στήν Ἔδεσσα τὸν ἴδιο τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος βέβαια δέν πῆγε, ἀλλὰ ἔστειλε μέσω τοῦ διακομιστῆ Ἀνανία μία ἐπιστολὴ, μέ τὴν ὁποία θεραπεύθηκε (Εὐσέβιος, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, I, 13. Διδασκαλία Θαδδαίου, βλ. Ἰ. Καραβιδόπουλος, *Ἀπόκρυφα χριστιανικά κείμενα*. Α', 327 κ.ἑ., 337-340). Ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς ὁ Δίδυμος, ἐνεργῶντας κατ' ἐντολήν τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίου, ἔστειλε μετὰ τὴν Ἀνάληψη στήν Ἔδεσσα τὸν Θαδδαῖο/Addai (+21 Αὐγ.), ἕναν ἐκ τῶν Ἑβδομήκοντα Ἀποστόλων, ὁ ὁποῖος βάπτισε τὸν βασιλιά καὶ τὴν πόλη.

Γιὰ τὴν Ἐπιστολὴ πού ἔγινε ἔμβλημα τῶν Ἐδεσσηνῶν κάνει λόγο ἡ Αἰθερία (κεφ. 19): ὁσάκις ἡ πόλη κινδύνευε ἀπὸ ἐχθρούς –περισσότερο τοὺς Πέρσες–, διάβαζαν τὸ κείμενο ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν κεντρικὴ πύλη, ἐνῶ ἡ ἀρχικὴ σημασία τῆς ἐπιστολῆς, ἡ ὁποία ἀργότερα καταγράφηκε στίς πύλες τῆς πόλης, ὅπως καὶ σέ πύλες ἄλλων πόλεων (π.χ. στοὺς Φιλίππους) ἦταν ἀποτροπαϊκὴ ἀπὸ κάθε κακό, ὅπως τίς ἀσθένειες.

Ὅπως φαίνεται ἡ «Εἰκόνα» στή θέση τῆς Ἐπιστολῆς συνέχισε νά προστατεύει τὴν Ἔδεσσα. Εἶναι προφανές ὅτι ἀπὸ κάποια στιγμή ἡ Ἐπιστολὴ δέν ὑπάρχει πλέον μέσα στήν πόλη, ἀφοῦ ἓνα ἔγγραφο εὐκόλα καταστρέφεται –ἡ Ἔδεσσα γνῶριζε καταστροφικὲς πλημμύρες–, ἐνῶ καὶ ἡ Εἰκόνα δέν βρίσκεται ἐκεῖ ἕως τὸν 6^ο αἰῶνα. Ἐχει ἐκφρασθεῖ ἡ σοβαρὴ πρόταση ὅτι βρισκόταν στήν Ἀντιόχεια, πρώτη χριστιανικὴ καθέδρα, καὶ ὅταν τὸ 541 ὁ Χοσρόης κατέλαβε τὴν πόλη αὐτὴ, μεταφέρθηκε στήν Ἔδεσσα¹, ἐφ' ὅσον ἐθεωρεῖτο ἀπαραβίαστη πόλη. Ὅποτε ἡ παράδοση τῆς προστασίας συνεχίσθηκε, ἐπειδὴ τώρα ὑπῆρχε ἄλλο ἱερό κειμήλιο, ἀναγόμενο καὶ αὐτὸ στὸν ἴδιο τὸν ἀρχηγό τῆς Πίστεως.

Ἡ ἐπερχόμενη ἀραβικὴ κατάκτηση ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 7^{ου} αἰῶνα, δέν ἐπέτρεψε νά ὑπάρξουν μαρτυρίες ἀνθρώπων πού ἄκουσαν ἢ εἶδαν ἰδίους ὄμμασι τὴν Ἀχειροποίητο Εἰκόνα παρά μόνον ἀργότερα, τὸν 8^ο αἰ. (Γιῶάννης Δαμασκηνός, βλ. PG 94, 1232-1284), κ.ἄ.

Ἡ ὁμιλία τοῦ Γρηγορίου Ρεφερενδαρίου (944) μέ τὰ περιγραφικὰ στοιχεῖα πού δίνει, φέρνει κοντὰ στήν Εἰκόνα τῆς Ἔδεσσας τὴν ταφικὴ ὀθόνη τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία σχετίζεται στή νεώτερη

έρευνα μέ τό γνωστό σάβανο τοῦ Τουρίνου.

Ἔτσι φθάνουμε στό κειμήλιο πού σήμερα ἀπασχολεῖ τόσο πολύ τούς ἐπιστήμονες σέ σημείο πού –ποιοί ἄλλοι;– οἱ Ἀμερικανοί νά ἰδρῦσουν σύγχρονα Κέντρα ἢ ὁμάδες ἔρευνας ἐπ' αὐτοῦ.

Ἡ παράδοση τῆς πρώτης ἐπίσημης Ἐκκλησίας στήν Ἱστορία σήμερα ἔχει διακοπεῖ στήν Ἔδεσσα/Urfa. Τή βιβλική παράδοση πλέον συνεχίζει ἡ μουσουλμανική κοινότητα, ἡ ὁποία συντηρεῖ τόν ἀκμαῖο θρησκευτικό τουρισμό τῆς πόλης. Διατηροῦν μέ πολύ σεβασμό τό σπήλαιο-προσκύνημα, ὅπου βρῆκε καταφύγιο ὡς νήπιο ὁ κοινός γενάρχης Ἀβραάμ², ὁ ὁποῖος σύμφωνα μέ τήν παράδοσή τους εἶχε κατοικήσει ἐδῶ, ἐνῶ καί ἡ πόλη εἶχε τό ὄνομα «Λίμνη τοῦ Ἀβραάμ». Ἀναφέρεται ἀκόμη ὅτι ὑπῆρχε ἡ Σκηνή τοῦ Ἰακώβ πού κατεστράφη ἐπὶ Ἀντωνίνου (Ἰούλιος Ἀφρικανός, *Excerpta Eusebiana*), ὁ ὁποῖος τήν ταυτίζει μέ τήν Οὔρ μεταξύ τῶν πόλεων Hatra καί Nisibis, ὅπως τοποθετεῖται ἡ Urfa, βλ. *Rerum Gestarum*, VIII, 7). Ἀντίθετα ἡ Αἰθερία ταυτίζει τήν Οὔρ κοντά στή Νίσιβι, λίγο πιό ἀνατολικά τῆς Ἔδεσσας (κεφ. 20.12). Πέραν αὐτῆς τῆς ταύτισης ὁ Ἀβραάμ ἐμφανίζεται νά ζεῖ πολύ κοντά (σέ ἀπόσταση 40 χιλιομ.) στή Χαρράν (Γεν. 11.31-12.6). Ἐδῶ μά-

λιστα ἡ Ἐγερία (κεφ. 20) εἶχε δεῖ τήν οἰκία τοῦ Ἀβραάμ καί τό πηγάδι, ὅπου ἡ Ρεβέκκα συνάντησε τόν Ἐλιέζερ, ὑπηρέτη τοῦ Ἀβραάμ (Γένεσις 24.1-24). Στόν τόπο αὐτό ἰδρύθηκε τεράστιο ἰσλαμικό τέμενος τοῦ 8^{ου} αἰῶνα, σήμερα ἐρείπιο. Δέν ἀποκλείεται, ὅπως ἤδη ὑποστηρίζεται, ἡ Ἔδεσσα/Urfa νά εἶναι αὐτή ἡ Οὔρ τῶν Χαλδαίων (Γένεσις 11, 28-31. *Πράξεις* 7.4) ἢ στά ἐβραϊκά Ur Kasdim ἢ ἀκόμη ἡ Ἐρέχ τοῦ Νεμρώδ (Γένεσις 10.10).

Στά περίχωρα τῆς Ἔδεσσας (κάπου 15-20 χιλ.), στό ὕψωμα *Göbekli Tepe*, ἀνασκαφές ἔφεραν στό φῶς τό, χωρίς ὑπερβολή, ἀρχαιότερο καί σημαντικότερο μέχρι σήμερα ἱερό στόν κόσμο, πού χρονολογεῖται κατά ἐκτιμήσεις σέ ἀκεραμική φάση (περί τό 10.000-9000 π.Χ., βλ. διαδίκτυο). Ἀκόμη καί σήμερα διατηρεῖται ἕνα δένδρο τό ὁποῖο οἱ μουσουλμάνες γυναῖκες τό ἐπισκέπτονται καί κρεμοῦν ὑφάσματα γιά υἰγεία καί εὐγονία.

Ἡ περιοχή πραγματικά προβάλλει ὄχι μόνον ὡς βιβλικός τόπος, ἀλλά σχετίζεται μέ τίς ρίζες τῆς ἀνθρώπινης σκέψης, εἰδικά τῶν τριῶν μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν, καί κατ' ἐπέκταση τοῦ πολιτισμοῦ. Μήπως ἀπό ἐδῶ ἄρχισε ἡ περιπέτεια τῆς πνευματικῆς ἱστορίας τῆς Ἀνθρωπότητας;

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. J. MARKWARDT, *Ancient Edessa and the Shroud: History concealed by the Discipline of the Secret*, 2008 (βλ. Google).
2. J.B. SEGAL, *Edessa, the Blessed City*, Oxford University Press, Lo

TINA ME ΛΕΓΟΥΣΙΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΙΝΑΙ;

50. Πῶς μ' ἕναν χριστιανικό τρόπο νά προσεγγίσω τή Γραφή;

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου,
Ἐφημ. Ἰ.Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιοῦ Φαλήρου, Ἰ.Μ. Νέας Σμύρνης

ΟΚΟΣΜΟΣ μας χαρακτηρίζεται ἐν πολλοῖς ἀπό διάχυτη δυσπιστία πρὸς κάθε τι ὑπερφυσικό, ἀπό προσπάθεια ὑπαγωγῆς ὅλων τῶν γεγονότων, τῶν προοπτικῶν καί τῶν μορφῶν τῆς γνώσης σέ μιὰ λεπτομερῆ ἐξήγηση, καί τελικά ἀπό τό σχετικιστικό παράδοξο ὅτι ὑπάρχει μόνο μιὰ ἀλήθεια, ἡ ἀλήθεια ὅτι δέν ὑπάρχει ἀλήθεια.

Ἐναντι αὐτῆς τῆς ἐπικρατούσας κατὰστασης, σέ διεθνές ἐρμηνευτικό συμπόσιο διατυπώθηκαν θέσεις, πού ἀποτελοῦν καρπὸ ἐπιστημονικῆς συνεργασίας τεσσάρων ἐτῶν ἐπάνω στό ζήτημα τοῦ μεταμοντερνισμοῦ καί τῆς βιβλικῆς ἐρμηνείας. Οἱ θέσεις αὐτές εἶναι ἀπλῶς εἰσαγωγικές γιά τήν τέχνη τῆς μελέτης τῆς Γραφῆς σ' ἕνα μεταμοντέρνο κόσμο:

(α) Ἡ Ἁγία Γραφή καταγράφει μέ ἀξιοπιστία τήν ἱστορία τῆς δράσης τοῦ Θεοῦ στή δημιουργία, τήν κρίση, καί τή σωτηρία τοῦ κόσμου.

(β) Ἡ Ἁγία Γραφή κατανοεῖται ὀρθῶς ὑπό τό πρίσμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως ὡς περιεκτική δραματική ἀφήγηση, ὅπου διαφαίνεται ὁ ρόλος τοῦ ἔργου τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

(γ) Ἀξιόπιστη ἐρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀπαιτεῖ ἐνασχόληση μέ τό σύνολο τῶν βιβλίων τῆς: ἡ Κ. Διαθήκη δέν μπορεῖ σωστά νά κατανοηθεῖ ἐκτός τῆς Παλαιᾶς, οὔτε μπορεῖ ἡ Π. Διαθήκη νά κατανοηθεῖ σωστά χωρίς τήν Καινή.

(δ) Τά κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς δέν ἔχουν ἕνα μόνο νόημα, περιοριζόμενο στήν πρόθεση τοῦ ἀρχικοῦ συγγραφέα. Σύμφωνα μέ τίς ἰουδαϊκές καί χριστιανικές παραδόσεις, ἐπιβεβαιώνεται ὅτι ἡ Γραφή ἔχει πολλαπλά πολύπλοκα νοήματα δοσμένα ἀπό τόν Θεό, τόν συγγραφέα τοῦ ὅλου δράματος.

(ε) Τά τέσσερα κανονικά Εὐαγγέλια ἀφηγοῦνται τήν ἀλήθεια γιά τόν Χριστό.

(στ) Ἀξιόπιστη ἐρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς καλεῖ καί προϋποθέτει συμμετοχή στήν κοινότητα πού δημιουργήθηκε ἀπό τή λυτρωτική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, δηλ. τήν Ἐκκλησία. Ἡ ἐρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἶναι ἐκκλησιαστική δραστηριότητα, προϋποθέτει τή λατρεία τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποκαλύφθηκε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

(ζ) Οἱ Ἁγιοί τῆς Ἐκκλησίας μᾶς καθοδηγοῦν γιά τό πῶς νά ἐρμηνεύεται καί νά ἐφαρμόζεται ἡ Ἁγία Γραφή.

(η) Οἱ Χριστιανοί χρειάζεται νά διαβάσουν τήν Ἁγία Γραφή σέ διάλογο μέ ποικίλους ἄλλους ἔξω ἀπό τήν Ἐκκλησία (κυρίως μέ τόν ἰουδαϊσμό).

(θ) Τέλος, ζοῦμε τήν ἔνταση μεταξύ τοῦ «ἤδη» καί τοῦ «ὄχι ἀκόμα» τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ὡς ἐκ τούτου, ἡ Γραφή καλεῖ τήν Ἐκκλησία σέ περαιτέρω κρίσεις, σέ συνεχῶς νέες ἐπαναγνώσεις τοῦ κειμένου ὑπό τό φῶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού συνεχίζει τό ἔργο του στόν κόσμο.

Ἐμφώτιος χιτῶν – Βαπτισματικά ἐνδύματα

Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ,
Ἄναπλ. Καθηγητῆ Α.Π.Θ.

ΤΑ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΙΚΑ ἐνδύματα μαρτυροῦνται στήν Ἐκκλησία ἀπό τόν Δ' αἰώνα. Εἶναι τά ἱμάτια «τά πνευματικῶς λευκά»¹ κατά τόν ἅγιο Κύριλλο Ἱεροσολύμων. Εἶναι ἡ κατάλληλος γιά τήν περίσταση ἐσθήτα² κατά τόν ἅγιο Διονύσιο τόν Ἀρεοπαγίτη, πού δέν ἦταν τίποτε ἄλλο παρά ἡ βασιική κοσμική ἐνδυση, ὁ χιτῶνας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κάτι σάν τό ἱερατικό στιχάριο³. Ἔχουμε ὁμως μαρτυρίες τόσο γιά τήν κάλυψη τοῦ κεφαλιοῦ· «ὀθόνη σοί λευκή καθάπερ διάδημα τήν κεφαλῆν διασφίγγει, τήν ἐλευθερίαν κηρύττουσα»⁴, ὅσο καί γιά τά ὑποδήματα· «οὐ μόνον λαμπράν στολήν, ἀλλά καί ὑποδήματα ὁμοίμορφα φέρουσιν»⁵.

Ὁ ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης περιγράφει ὡς ἐξῆς τήν τάξη καί τή σημασία τῶν ἐνδυμάτων. Ὁ βαπτισθεῖς καί χρισθεῖς, λέγει, φορᾷ στό κεφάλι «κουκούλιον» ὡς περικεφαλαία καί σκέπη τοῦ Θεοῦ καί «φυλακήν τῶν αἰσθητηρίων», περισσότερα τῶν ὁποίων βρίσκονται στό κεφάλι. Κατόπιν φορᾷ «χιτῶνα λευκόν» πού λέγεται καί «ἀναβόλιον = μανδύας, εἰς τύπον τοῦ θείου φωτός καί τῆς ἀγγελικῆς καθαρότητος», ἀφοῦ ὁ βαπτισθεῖς, «υἱός φωτός, καί ὄλος ἄσπιλός τε καί καθαρός ἀπεδείχθη»⁶.

Ἐκεῖνο πού πρέπει νά τονισθεῖ ιδιαίτερα εἶναι ὅτι στήν παράδοση τῆς Ἐκκλη-

σίας δίνεται ιδιαίτερη σημασία στήν ὁμοιομορφία, τό χρῶμα, τό συμβολισμό καί τήν πνευματική διάσταση πού ἔχουν τά βαπτισματικά ἐνδύματα. Παντοῦ βλέπουμε ἐκφράσεις πού τονίζουν καί δηλώνουν τήν λευκότητα, λαμπρότητα καί καθαρότητα τῶν ἐνδυμάτων αὐτῶν. Ἡ ἀλλαγῆ πρέπει νά φανεῖ. Ἡ χαρά τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν ἐπιστροφή τοῦ χαμένου παιδιοῦ στό Θεό πρέπει νά ἐκδηλωθεῖ⁷. Ἡ λαμπρότητα τῆς ψυχῆς, τό ἐσωτερικό κάλλος καί ἡ ἀρετή πρέπει νά συμβολισθοῦν καί μέ τό ἐξωτερικό σχῆμα τοῦ βαπτισθέντος. Ἔτσι, λοιπόν, διαβάζουμε στους πατέρες γιά «λαμπρά καί διαυγῆ ἐσθήτα τῆς ἀφθαρσίας ζωγραφούσα τά σύμβολα»⁸, γιά ἱμάτια «ὄντως λευκά καί λαμπρά καί πνευματικά»⁹, γιά «φωτοειδεῖς ἐσθήτας»¹⁰, φωτίκια τά λέμε σήμερα, γιά «χιτῶνα λευκόν», ὅπως χαρακτηριστικά τονίζει ὁ ἅγιος Συμεών, καί τό ἐπισημάναμε ἤδη πρῶτον.

Ὅλα αὐτά δέν εἶναι τυχαία. Ἄντανγκλοῦν τή θεολογία καί τό συμβολισμό τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος, τό ὁποῖο καλεῖται καί φωτισμός-φώτισμα, γιατί φωτίζει τή διάνοια¹¹ καί λαμπρύνει τήν ψυχῆν τοῦ ἀνθρώπου¹². Τή λαμπρότητα αὐτή καί καθαρότητα πού ἐκτυφλώνει τό διάβολο, ὥστε νά μή μπορεῖ καί νά μή τολμᾷ νά ἀντικρύσει τό φωτισθέντα¹³, ἐκφράζει τό λευκό χρῶμα.

Στό λευκό χρώμα ή Ἐκκλησία βλέπει τό ἔνδυμα τοῦ «παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν» πού ἦταν «λευκόν ὡσεὶ χιών»¹⁴, τό ἔνδυμα τοῦ Χριστοῦ στή Μεταμόρφωση, ὅπου τά «ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκά ὡς τό φῶς»¹⁵. Βλέπει ἀκόμη τά ἔνδυματα τῶν ἀγγέλων κατά τήν Ἀνάσταση καί Ἀνάληψη· «Καί τό ἔνδυμα αὐτοῦ (τοῦ ἀγγέλου) λευκόν ὡσεὶ χιών»¹⁶, τῶν μαρτύρων καί τῶν ἀγίων κατά τήν Ἀποκάλυψη· «Καί ἐδόθη αὐτοῖς ἐκάστω στολή λευκή»¹⁷.

Σήμερα βεβαίως τά ἐμφώτια εἶναι προσαρμοσμένα στίς σύγχρονες ἔνδυ-

ματολογικές ἀνάγκες καί ἀπαιτήσεις, ἀλλά δυστυχῶς ἡ πράξη αὐτή ἔχει ἀτονίσει καί ἔχει χάσει ἐν πολλοῖς τό νόημα καί τό συμβολισμό της. Τό λευκό χρώμα ἔχει ἀντικατασταθεῖ ἀπό ποικίλα ἄσχετα χρώματα, σύμβολο περισσότερο τῆς ἀγνοίας, τῆς ἐκκοσμίκευσης καί τῆς κατανάλωτικῆς ἰσοπέδωσης πού κυριαρχεῖ στήν ἐποχή μας. Ἡ λειτουργική καί πνευματική ὁμως παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ἐπιμένει νά τονίζει καί νά ἀπαιτεῖ τήν ἀποκατάσταση καί αὐτοῦ τοῦ συμβόλου στή συνείδηση τῶν πιστῶν.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Μυσταγ. Κατηχ.*, Δ', 8, SC 126, 142.
2. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ, *Περί τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας*, 6, PG 3, 396D.
3. Ι. Μ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, *Ἀπαντήσεις...*, Δ', Θεσσαλονίκη 1982, σσ. 135-136.
4. ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, *Λόγος εἰς τό ἅγιον Πάσχα*. (ἀμφιβαλόμενα), PG 28, 1081A.
5. ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ, *Εἰς τό ἅγιον Πάσχα*, 3, SC 187, σ. 434.
6. ΣΥΜΕΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, *Διάλογος...*, ΞΖ', PG 155, 232D.
7. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΙΕΡΟΜ., *Τό ἅγιον Βάπτισμα*, Σχόλια, Ἀθήνα 1989, σ. 250.
8. ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, ὁ.π., PG 28, 1081.
9. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, ὁ.π., SC 126, 142.
10. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ, ὁ.π., PG 3, 404C.
11. ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ, Φιλοσόφου καί Μάρτυρος, *Ἀπολογία Α'*, 61, PG 6, 421B: «Καλεῖται δέ τοῦτο τό λουτρόν φωτισμός, ὡς φωτιζομένων τήν διάνοιαν τῶν ταῦτα μανθανόντων». Βλ. περισσότερα στό: ΗΛ. ΑΝΤ. ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗ, *Αἱ κατηχήσεις τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Ἱεραποστολική θεώρησης*, Θεσσαλονίκη 1977, σσ. 94-95.
12. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Λόγος Μ'*, *Εἰς τό ἅγιον Βάπτισμα*, PG 36, 361B: «Τό φῶτισμα λαμπρότης ψυχῆς».
13. ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Ὁμιλία Κατηχητικαί, Λόγος Ζ'*, SC 50 bis, σσ. 21 καί 204.
14. Δαν. 7, 9.
15. Ματθ. 17, 2· Μάρκ. 9, 3· Λουκ. 9, 29.
16. Ματθ. 28, 3· Μάρκ. 16, 5· Ἰω. 20, 12.
17. Ἀποκ. 3, 4-5· 6, 11· 7:9, 13. Βλ. καί Ι. Μ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, *Ἀπαντήσεις...*, Δ', Θεσσαλονίκη 1982, σ. 131 ἐξ.

35. Βασικά θέματα τῆς κατήχησης· Εἶμαι κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν πλασμένος (Β')

Ἀλεξάνδρου Σ. Καριώτογλου,
Δρος Θεολογίας

ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΜΑΣ νά διευκρινίσουμε στὸν κατηχούμενο ὅτι εἶμαστε «κατ' εἰκόνα» Θεοῦ πλασμένοι, πέρα ἀπὸ βαθιὰ θεολογικὲς ἐξηγήσεις, πού μᾶλλον θά μπορούσαν νά τὸν δυσκολέψουν στήν κατανόηση αὐτῆς τῆς ἀλήθειας, θά χρειαστεῖ νά τὸν διαφωτίσουμε περισσότερο.

Οἱ ἅγιοι Εἰρηναῖος, Γρηγόριος Νύσσης καί Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἀναφέρουν ὅτι ὄχι μόνον ἡ ψυχὴ ἀλλὰ καί τὸ ἀνθρώπινο σῶμα συμμετεῖχε στήν εἰκόνα, εἶχε δημιουργηθεῖ κατ' εἰκόνα Θεοῦ: «μὴ ἂν ψυχὴν μόνην –λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς– μήτε σῶμα μόνον λέγεσθαι ἀνθρώπον, ἀλλὰ τὸ συναμφότερον, ὃν δὴ καί κατ' εἰκόνα πεποιηθέναι Θεός λέγεται»¹. Τό ὅτι στό κατ' εἰκόνα συμπεριλαμβάνεται ἡ ψυχὴ καί τὸ σῶμα ἔχει τὴ σημασία ὅτι μέ τὸν τρόπο αὐτό ὀρίζεται τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο. «Τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο δέν εἶναι μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, ὅπως τὰ πρόσωπα τῆς Τριάδος δέν εἶναι μέρη τοῦ Θεοῦ. Γιά τὸ λόγο αὐτό ἡ ιδιότητα τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ δέν ἀναφέρεται σέ ἕνα ὁποιοδήποτε στοιχεῖο τοῦ σύνθετου ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀνάγεται σέ ὁλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη φύση στήν ἀκεραιότητά της. Ὁ πρῶτος ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος περιεῖχε ταυτόχρονα ὁλόκληρη τὴν ἀνθρώ-

πινὴ φύση, ἦταν συγχρόνως ὁ ἐνιαῖος ἀνθρώπος»².

Νά, λοιπόν, πού γιά νά κάνουμε κατανοητὴ τὴν ἔννοια τοῦ κατ' εἰκόνα φθάνουμε στήν ἔννοια τοῦ προσώπου, τὴν ὁποία ὁ κατηχούμενος χρειάζεται νά μάθει. Ὅλοι οἱ ἀνθρώποι ἔχουμε μία κοινὴ φύση, μία μόνη φύση πού βρίσκεται σέ πολλὰ πρόσωπα. Ὅπως καί ἡ θεότητα ἔχει μία φύση καί τρία πρόσωπα. Ἴσως δυσκολευόμαστε νά κατανοήσουμε τί ἐννοοῦμε μέ τὴ λέξη πρόσωπο, ἐπειδὴ τὸ συγχέουμε μέ τὴ λέξη ἄτομο. Ἔχουμε συνηθίσει νά θεωροῦμε τοὺς δύο αὐτοὺς ὅρους ὅτι ταυτίζονται καί χρησιμοποιοῦμε πότε τὸν ἕνα πότε τὸν ἄλλο χωρὶς διάκριση. Ὁ ὅρος ἄτομο ἐκφράζει μία ἀνάμειξη στοιχείων πού ἀνήκουν στήν κοινὴ φύση, ἐνῶ τὸ πρόσωπο δείχνει ἀντίθετα ἐκεῖνο πού διακρίνεται ἀπὸ τὴ φύση.

Ὅταν θέλουμε νά χαρακτηρίσουμε ἕνα πρόσωπο, συγκεντρώνουμε ἀτομικὲς ιδιότητες, δηλαδή χαρακτηριστικὰ τὰ ὁποῖα μπορούμε νά συναντήσουμε καί σέ ἄλλα ἄτομα καί ἐπομένως δέν εἶναι ἀπόλυτα προσωπικά γιατί ἀνήκουν στήν κοινὴ φύση. «Τὸ ἀτομικόν, ἢ βεβαίως αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀτόμου, ἀναφέρει ὁ Λόσκι, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ πρόσωπον συγχέεται μέ τὴν φύσιν καί χάνει τὴν ἀληθῆ

αὐτοῦ ἐλευθερίαν, ὀφείλει νά θραυσθεῖ. Αὐτή εἶναι ἡ θεμελιώδης ἀρχή τοῦ ἀσκητισμοῦ: μία ἐλευθέρα ἄρνησις εἰς τήν προσωπικήν θέλησιν, εἰς τό εἶδωλον τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, διὰ νά ἀνακτηθεῖ ἡ ἀληθῆς ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἰδιαιτέρα εἰς ἕκαστον. Διὰ τόν λόγον αὐτόν, κατά τόν Ἅγιον Νεῖλον τόν Σιναΐτην εἰς τέλειος μοναχός «πάντας ἀνθρώπους ὡς θεόν μετά Θεόν λογίζεται»³. Τό πρόσωπον τοῦ ἄλλου θά ἐμφανισθεῖ ὡς ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θά μάθει νά ἀποσπᾶται ἀπό τόν ἀτομικόν του περιορισμόν, διὰ νά ἐπανεύρει τήν κοινήν φύσιν καί νά πραγματώσει τοιοῦτοτρόπως αὐτό τοῦτο τό πρόσωπόν του»⁴.

Μετά τήν προπατορική ἀμαρτία ὁ ἄνθρωπος χωρίστηκε σέ πολλά ἄτομα. Ὅσο εἶναι ἄτομο, μία ἀτομική φύση, γίνεται μέρος ἑνός συνόλου, ἕνα ἀπό τά στοιχεῖα πού συνιστοῦν τό σύμπαν. Ὅσο ὅμως εἶναι πρόσωπο δέν εἶναι ἕνα μέρος τοῦ συνόλου, ἀλλά περιέχει μέσα του τό πᾶν. Ἄν ἕνα πρόσωπο κλείνεται στήν ἀτομικότητά του, μέσα στά ὅρια τῆς φύσεώς του, δέν μπορεῖ νά ὀλοκληρωθεῖ, πτωχεύει. «Ὁ ἄνθρωπος γίνεται τελεία εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἀποκτῶν τήν ὁμοιότητα, ἡ ὁποία εἶναι ἡ τελειότης τῆς καθολικῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως»⁵.

Ὄντας εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνα προσωπικό ὄν πού βρίσκεται ἀπέναντι σέ ἕνα προσωπικό Θεό. Ὁ Θεός ἀπευθύνεται σ' αὐτόν ὡς πρόσωπο καί ὁ ἄνθρωπος ἀποκρίνεται σ' Αὐτόν. Τοῦ ἔδωσε τή διαταγή νά γίνει θεός ἀναφέρει ὁ Μ. Βασίλειος⁶, ὅμως δέν τόν ἐξανάγκασε, ἀλλά τοῦ ἔδωσε αὐτή τή διαταγή ἀπευθυνόμενος πρός τήν ἀνθρώπινη ἐλευθερία.

Ἡ σημερινή εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι διαφορετική ἀπό τήν ἀρχική καί εἶναι φυσικό ἕνας κατηχούμενος νά θέσει τά ἐρωτήματα: πού φαίνεται ἡ ὁμοιότητα τῆς ψυχῆς μέ τόν Θεό; Πού εἶναι ἡ ἀπάθεια τοῦ σώματος; Πού ἡ ἀθανασία τῆς ζωῆς; Εἴμαστε θνητοί, ἐμπαθεῖς, φθαρτοί. Πῶς ἐξηγεῖται αὐτή ἡ διαφορά καί πού ὀφείλεται; Χρειάζεται νά δοῦμε τό θέμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Προκαταβολικά ὅμως ἄς ρίξουμε μία ματιά στήν ἀπάντηση τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης ἐπ' αὐτῶν: «Οὔτε ὁ θεῖος λόγος ψεύδεται» λέγοντας ὅτι ὁ ἄνθρωπος δημιουργήθηκε «κατ' εἰκόνα Θεοῦ», «οὔτε ἡ ἐλεεινή τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ταλαιπωρία» ἔχει σχέση μέ τή θεϊκή ἀπάθεια καί μακαριότητα. Κι αὐτό ἐπειδή «ἕτερον τό κατ' εἰκόνα γενόμενον, ἕτερον δέ τό νῦν ἐν ταλαιπωρίᾳ δεικνύμενον»⁷.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΛΑΜΑ, Προσωποποιΐαι, PG150,1361 C
2. VLADIMIR LOSSKY, Ἡ μυστική θεολογία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1964, σ. 137.
3. ΑΓΙΟΥ ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, Περί προσευχῆς, PG 79, 1193 C.
4. VLADIMIR LOSSKY, ὄπ.π., σ. 140.
5. Ὅπ.π., σ. 142.
6. «Εἰς ἔπαινον Βασιλείου», Λόγος 43, 48 PG 36,560 A.
7. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου, BEΠ 65A 47-48.

Ἄρχιμ. Νικάνορος Καραγιάννη,
Ἱεροκλήρουκος Ἱ.Μ. Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καί Ὠρωποῦ

Τήν ἀνθρώπινη ψυχολογική ἐναλλαγή θάρρους καί φόβου, ἐμπιστοσύνης καί ἀμφιταλάντευσης, παρουσιάζει μεταξύ ἄλλων τό σημερινό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα μέσα ἀπό τό θαῦμα τοῦ Χριστοῦ πού περπατᾶ πάνω στήν τρικυμισμένη θάλασσα. Τό περιστατικό αὐτό μᾶς βοηθεῖ νά κατανοήσουμε καί τήν δική μας προσωπική σχέση μέ τόν Χριστό μέσα ἀπό τά καθημερινά βιώματα τῶν ποικίλων περιπετειῶν, φόβων καί κινδύνων τῆς ζωῆς μας.

Ὁ Χριστός ἀναγκάζει τούς μαθητές Του «ἐμβῆναι εἰς τό πλοῖον προάγειν καί αὐτόν εἰς τό πέραν» (Ματθ. 14,22). Αὐτός, ἀφοῦ διέλυσε τά πλήθη, ἀνέβηκε στό ὄρος, γιά νά προσευχηθεῖ. Τό πλοῖο δοκιμάζεται ἀπό σφοδρή θαλασσοταραχή. Ὅσο ἀνέβαινε ἡ ἀγωνία τους, τόσο περισσότερο οἱ μαθητές ἤθελαν τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Τελικά, ὁ Χριστός ἐμφανίζεται «περιπατῶν ἐπί τῆς θαλάσσης» καί παύει τήν θύελλα τῆς θάλασσας καί, ἴσως τό πιό σημαντικό, τήν ταραχή τῆς ψυχῆς τους. Ἐνας θεοφώτιστος πατέρας τῆς Ἐκκλησίας γράφει ὅτι: «ὅταν βρίσκονταν οἱ μαθητές στά ἀνοιχτά της θάλασσας, ἄφησε ὁ Ἰησοῦς νά ξεσπάσει θαλασσοταραχή, ὥστε νά μήν ἔχουν ἐλπίδα σωτηρίας ἀπό πουθενά. Καί τούς ἄφησε νά ταλαιπωροῦνται

ὅλη τήν νύχτα χωρίς νά ἔρθει σέ βοήθεια, ὥστε νά διεγείρει τήν καρδιά τους καί νά τή γεμίσει μέ μεγαλύτερη ἐπιθυμία γιά τόν ἐρχομό του. Ἐτσι νοουθετεῖ καί ἐμᾶς ὁ Κύριος νά μήν ζητοῦμε βιαστικά τήν ἀπαλλαγὴ μας ἀπό τά δεινά, ἀλλά νά τά ὑπομένουμε μέ γενναιότητα. Καί ὅπως λέει τό εὐαγγέλιο ἐκεῖ πού νόμισαν οἱ μαθητές ὅτι γλύτωσαν πιά, τότε μεγάλωσε πάλι ὁ φόβος τους, ταραχθήκαν καί φώναξαν, καθὼς τόν εἶδαν νά περπατᾶ πάνω στά κύματα. Οὔτε διέλυσε τό σκοτάδι, οὔτε φανερώθηκε ἀμέσως. Ἐτσι γύμνασε ὁ Χριστός τούς μαθητές Του, γιά νά εἶναι καρτερικοί μέσα στά ἀλλεπάλληλα δεινά».

Ἡ ἐνθαρρυντική φράση τοῦ Χριστοῦ «θαρσεῖτε, ἐγὼ εἰμί, μή φοβῆσθε» εἶναι μία ὑπόσχεση τοῦ Χριστοῦ σέ κάθε πιστό μέλος τῆς Ἐκκλησίας Του. Πόσες τρικυμίες καί πόσους ἀντίθετους ἀνέμους δέν συναντᾶμε στήν διάρκεια τῆς ζωῆς μας, ἀλλά καί στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας! Ἡ ἀποθάρρυνση εἶναι ὑποτίμηση καί περιφρόνηση τοῦ ἑαυτοῦ μας. Εἶναι ἄρνηση καί ἀπόρριψη τῆς προσφερόμενης δύναμης τοῦ Θεοῦ «οὐ γάρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεός πνεῦμα δειλίας, ἀλλά δυνάμεως» (Τιμ. Β' 1,7) Ὅταν ἀτονεῖ ἡ ἐμπιστοσύνη στήν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ σχέση μας μέ

τόν Χριστό ψυχραίνεται ἐπικίνδυνα καί ἀπειλείται νά διαλυθεῖ. Τότε κινδυνεύουμε νά καταποντισθοῦμε στήν θάλασσα τῶν συμβιβασμῶν, τῶν ὑποχωρήσεων καί τῆς προδοσίας. Σκληρά κτυπήματα τῆς ζωῆς, ἀπρόβλεπτες καί ὀδυνηρές καταστάσεις, μᾶς βυθίζουν κυριολεκτικά στήν ἀβεβαιότητα καί τήν ἀπόγνωση, ὥστε νά νιώθουμε ὅτι χανόμαστε «Κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα» (Ματθ. 8,25). Σκοτισμένοι καί ἀναστατωμένοι ἀπό τούς πειρασμούς δέν μποροῦμε νά ἀποκρυπτογραφήσουμε τήν ζωντανή παρουσία τοῦ Θεοῦ καί τήν θαυμαστή ἐπέμβασή Του, μέ τά εὐεργετικά ἀποτελέσματά της, στή ζωή μας. Ὅσο λιγότερο συνειδητοποιοῦμε τήν παρουσία τοῦ Κυρίου δίπλα μας καί ὅσο ἀμφιβάλλουμε γιά τήν δύναμή Του, τόσο περισσότερο εἴμαστε ἐκτεθειμένοι στούς φόβους, στούς κινδύνους καί στίς ἀπειλές πού διαπερνοῦν τήν ὑπαρξή μας. Ἀπορροφημένοι ἀπό τίς ἐξωτερικές συνθήκες καί δυσκολίες, ξοδεύουμε πολύ χρόνο, γιά νά ἀναλύουμε καί νά ἐρμηνεύουμε τούς «ἀνέμους» καί τά «κύματα» τῆς ζωῆς μας. Μέσα στήν μοναξιά μας, χανόμαστε

στήν προσπάθειά μας νά ἐξηγήσουμε τό πῶς καί τό γιατί.

Ὁ ἀπόστολος Πέτρος στήν κρίσιμη καί ὀριακή στιγμή τοῦ κινδύνου αὐθόρμητα φωνάζει «Κύριε, σῶσον με». Αὐτή ἡ κραυγή συμπυκνώνει τό βαθύ βίωμα τῆς συντριβῆς καί τῆς ἐμπιστοσύνης. Ὁ Χριστός ἀναστέλλει τήν χάρη Του καί τόν ἀφήνει νά δοκιμασθεῖ, ὥστε ἔτσι νά καταλάβει τήν ἀδυναμία του καί νά ἐκφρασθεῖ ἡ ἐλευθερία του. Καί ὅμως, ὁ Χριστός ἦταν κοντά στόν Πέτρο καί τούς ἄλλους μαθητές. Ἔτσι εἶναι κοντά μας καί μέσα μας καί ἐμεῖς μέσα σ' Αὐτόν. «Ἐν αὐτῷ γάρ ζῶμεν καί κινούμεθα καί ἐσμέν». Εἶναι κοντά μας στίς εὐχάριστες καί στίς δύσκολες στιγμές τῆς καθημερινότητάς μας. Ἀπλώνει τό χέρι Του γιά νά Τοῦ προσφέρουμε τό δικό μας.

Ἀγαπητοί ἀδελφοί, αὐτήν τήν πίστη καί τήν βεβαιότητα, ὅτι ὁ Χριστός στέκεται διαρκῶς πλάι μας καί πολύ περισσότερο κοντά μας ἀπό ὅσο ἐμεῖς νομίζουμε, δέν μπορεῖ νά τήν κλονίσουν οἱ φοβίες μας καί τά ἄγχη μας, δέν μποροῦν νά τήν σκορπίσουν οἱ λύπες καί, κάποτε, ἀκόμη καί αὐτές οἱ ἀπελπισίες μας. Ἄμην.

Ἡ τιμή τῶν Ἁγίων καί οἱ χριστιανικές αἱρέσεις

Πρωτ. Σωτηρίου Ὁ. Ἀθανασούλια,
Ἐφημ. Ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Ἁγίου Βασιλείου Τριπόλεως

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ γιά τούς Ἁγίους καί γιά τήν κατάσταση τῆς ἀγιότητος εἶναι στοιχεῖο τῆς πίστεως καί ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, τό ὁποῖο κακοποιεῖται βάνανουσα στίς σύγχρονες χριστιανικές αἱρέσεις. Αὐτό εἶναι φυσικό, ἀφοῦ ἡ ἀγιότητα εἶναι φαινόμενο πού ἐμφανίζεται μόνο ἐντός τῆς Ἐκκλησίας, τῆς μίας Ἐκκλησίας πού ἴδρυσεν ὁ Χριστός. Ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας οὔτε ἀγιότητα ὑπάρχει, οὔτε Ἁγιοί! Ὁ προτεσταντικός χῶρος καί ὅλες οἱ νεότερες αἱρέσεις, πού προέρχονται ἀπ' αὐτόν, ταυτίζονται τήν εἰδικήν κατάσταση τῆς ἀγιότητος μέ τή γενική ἀγιότητα ὄλων τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀρνοῦνται τήν τιμή τῶν Ἁγίων, ἀπορρίπτουν τίς πρεσβεῖες τους, τά θαύματά τους κ.λπ. Ἀλλά, καί στόν χῶρο τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ, ὅπου τό φαινόμενο ἔχει ἐκλείψει ἀπό αἰῶνες, ἔχουν ἀλλοιωθεῖ πλήρως τά κριτήρια τῆς ἀγιότητος, μέ ἀποτέλεσμα νά ἀναδεικνύονται «ἄγιοι» πρόσωπα, πού διέπρεψαν σέ ἀνθρώπινες δραστηριότητες, εἶχαν πλούσιο κοινωνικό ἔργο ἢ ἀκόμη συνδέονται μέ ἐγκληματικές πράξεις ἐναντίον συνανθρώπων τους, μέ σκοπό τήν ἐπέκταση ἢ τή «δόξα» τῆς «ἐκκλησίας» (Καρδινάλιος Στέπινας στή Σερβία)!

Ἡ ἀγιότητα γιά τήν ἀκρίβεια καί μέ ἀπόλυτη ἔννοια, εἶναι στοιχεῖο ἢ «ιδιότητα» τοῦ Θεοῦ. «Μόνος ἅγιος» (καθαρός, ἀπαλλαγμένος ἀπό κάθε κακό ἢ ἀμαρ-

τία) εἶναι ὁ Θεός. Ὅλοι ἐμεῖς εἴμαστε περισσότερο ἢ λιγότερο ἀμαρτωλοί. Ὡστόσο, ὁ Ἰδιος ζητεῖ καί ἀπό ἐμας νά γίνουμε ἅγιοι (ἅγιοι γίνεσθε, ὅτι ἐγώ ἅγιος εἰμί, Α' Πέτρ. 1, 16). Ὑπάρχει, λοιπόν, καί στόν ἀνθρώπο ἀγιότητα πού ὅμως εἶναι πάντα σχετική. Οὔτε ταυτίζεται, οὔτε συγκρίνεται μέ τήν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ. Ὁ φυσικός χῶρος, μέσα στόν ὁποῖο καλλιεργείται εἶναι ἡ Ἐκκλησία, πού εἶναι «ἁγία καί ἄμωμος» κατά τόν ἀπ. Παῦλο (Ἐφ. 5, 27), ὄχι ὅμως ἀπό τά μέλη της, ἀλλά ἀπό τήν κεφαλή της, τόν Χριστό, ὁ Ὅποιος ἀγιάζει ὁλόκληρο τό σῶμα. Ὀνομάζεται ἁγία καί ἀπό τόν προορισμό τῶν μελῶν της, πού εἶναι νά γίνουν ἅγιοι. Μέ αὐτή τήν ἔννοια ὅλοι οἱ πιστοί ἀποκαλοῦνται «ἅγιοι», ἀλλά αὐτό δέν ἀναφέρεται σέ μιά κατάσταση, πού ἤδη κατέχουν τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά τήν ὁποία καλοῦνται (ὀφείλουν) νά ἀποκτήσουν.

Ὡστόσο, αὐτή ἡ σχετική ἀγιότητα, δέν εἶναι μόνο μακρινός στόχος τῶν πιστῶν, ἀλλά κατάσταση, τήν ὁποία κάποιον ἐπιτυγχάνουν. Αὐτοί εἶναι οἱ κατ' ἔξοχην Ἁγιοί. Δέν ἀποκαλοῦνται ἔτσι μέ τή γενική ἔννοια, ὅπως ὅλα τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ἐπειδή ἤδη ἔφθασαν στήν ἀγιότητα. Αὐτοί βρίσκονται στήν κατάσταση τοῦ «υἱοῦ» καί «κληρονόμου» τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κύριος τούς ἀποκάλεσε «φίλους» Του (Ἰωάν.

15, 14-15, Λουκ. 12, 4), και ὁ ἀπ. Παῦλος τοὺς διακρίνει σαφῶς ἀπὸ τοὺς «ιδιωτάς» (Α΄ Κορ. 14, 16), τὰ ἀπλά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, πού τοὺς προβάλλει καί τοὺς τιμᾷ μέ πολλοὺς καί διάφορους τρόπους: μέ Ναοὺς, εἰκόνες, ἑορτές, ἀκολουθίες, ὕμνους ἀπονέμει σ' αὐτοὺς τιμητική προσκύνηση. Ὅχι λατρεία, ἡ ὁποία ἀποδίδεται μόνο στὸν Τριαδικό Θεό, ἀλλὰ τιμητική προσκύνηση, ἡ ὁποία ἀποδίδεται καί στίς εἰκόνες καί στά ἱερά λείψανα καί στοὺς Ἁγίους.

Μέσω τῶν Ἁγίων Του τιμᾶται ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὁ τελικός ἀποδέκτης τῆς τιμῆς. Ἡ τιμὴ στοὺς Ἁγίους εἶναι μορφὴ λατρείας τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό στήν ὑμνολογία τῶν Ἁγίων συναντᾶμε ἐκφράσεις, ὅπως: «δόξα τῷ σέ δοξάσαντι Χριστῷ, δόξα τῷ σέ στεφανώσαντι, δόξα τῷ ἐνεργοῦντι διὰ σοῦ πᾶσιν ἰάματα». Οἱ τιμώμενοι Ἅγιοι προβάλλονται ὡς πρότυπα ζωῆς, πού πρέπει νά ἀκολουθήσει καί νά μιμηθεῖ κάθε πιστός, προσिता σέ ὅλους, ἀφοῦ οἱ Ἅγιοι ἦσαν ἀπλοὶ ἄνθρωποι, πού ἔφθασαν στήν κατάσταση τοῦ δοξασμοῦ ἀπό τόν Θεό. Κάθε πιστός μπορεῖ, ἀκολουθώντας τό παράδειγμά τους, νά φθάσει σέ ἀνάλογο βαθμό δοξασμοῦ. Τέλος, οἱ Ἅγιοι εἶναι μεσίτες πρὸς τόν Θεό γιά τή σωτηρία μας καί γιά τὰ εὐλόγια αἰτήματά μας. Ἡ μεσιτεία τους, βέβαια, δέν ἔχει καμία σχέση μέ τή μοναδική μεσιτεία τοῦ Χριστοῦ, διὰ τῆς ὁποίας σωζόμεθα (Α΄ Τιμ. 2, 5), ἀλλά ταυτίζεται μέ τήν προσευχή τῶν Ἁγίων, ἡ ὁποία συνεχίζεται μετά τόν σωματικό τους θάνατο καί ἔχει μεγάλη δύναμη, ἀφοῦ, κατά τήν Ἀγ. Γραφή, «πολύ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη» (Ἰακ. 5, 16). Ἔτσι, ἐμεῖς προσευχόμεθα στοὺς Ἁγίους, ἐκεῖνοι μετα-

φέρουν τίς προσευχές μας στὸν Θεό καί αὐτές εἰσακούονται, μέ ὁρατά καί θαυμαστά πολλές φορές ἀποτελέσματα.

Ἡ τιμητικὴ προσκύνηση τῶν Ἁγίων εἶναι ἀπόλυτα σύμφωνη μέ τό γράμμα καί τό πνεῦμα τῆς Ἀγ. Γραφῆς. Σέ πάμπολλες περιπτώσεις συναντᾶμε ἐκεῖ προσκυνήσεις ἀνθρώπων, μέ σκοπὸ τὴν ἀπόδοση τιμῆς σ' αὐτοὺς, καί μάλιστα προσπτώσεις «ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν» (Ἰησ. Ναυῆ, 5, 14, πρβλ. Γεν. 19, 1, Α΄ Βασ. 24, 9, Γεν. 43, 25, Γεν. 43, 27, Γεν. 48, 12, Γεν. 33, 3, Α΄ Βασ. 20, 41, Γεν. 23, 7, Γεν. 23, 12 κ.ἄ), χωρὶς αὐτό νά σημαίνει ὅτι οἱ προσκυνήσεις αὐτές συγγέονται μέ τὴν πραγματικὴ λατρεία πού ἀποδίδεται μόνο στὸν Θεό.

Τὴ μαρτυρία τῆς Ἀγ. Γραφῆς καί, γενικότερα, τό θέλημα τοῦ Θεοῦ γιά τὴν τιμὴ τῶν Ἁγίων ἐπιβεβαιώνουν κάποια «σημεῖα» ἢ «τεκμήρια», δηλ. ἰσχυρές ἐνδείξεις ὅτι κάποιος ἔφθασε στήν κατάσταση τῆς ἀγιότητας. Τέτοια εἶναι τὰ θαύματα, τὰ ὑπερφυσικά χαρίσματα, ἡ ἀφθαρσία τῶν ἱερῶν λειψάνων, ἡ μυροβλησία ἢ εὐωδία, ἡ ἀναγνώριση ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση. Οἱ Ἅγιοι ἀναγνωρίζονται αὐθόρμητα ἀπὸ τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, τό ὁποῖο προσφεύγει στίς πρεσβεῖες τους καί σέ ἐκδηλώσεις τιμῆς πρὸς τὰ πρόσωπά τους. Μετέπειτα οἱ ἐκκλησιαστικὲς ἀρχές (Σύνοδοι) ἐπικυρώνουν καί διακηρύττουν ἐπίσημα τὴν ἀγιότητα τῶν Ἁγίων. Εἶναι φανερό ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, ὅτι ἡ τιμὴ στοὺς Ἁγίους ἀποτελεῖ μέρος τῆς Βιβλικῆς καί, γενικότερα, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Παράδοσης καί ἡ ἀπόρριψη αὐτῆς τῆς τιμῆς ἀπὸ αἱρέσεις τῆς ἐποχῆς μας συνιστᾷ σαφῆ παρέκκλιση ἀπὸ αὐτὴ τὴν Παράδοση.

Τό Εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ

Διονυσίου Ἀνατολικιώτου,
Δρος μουσικολόγου-τυπικολόγου, ἐπιμελητοῦ τῶν Διπτύχων

Υστὴν λειτουργία τῆς ἑορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου) ἀναγινώσκεται ἡ εἰδική εὐαγγελική περικοπή «*Συμβούλιον ἐποίησαν οἱ ἀρχιερεῖς*» (Ἰω. 19: 6-11, 13-20, 25-28, 30-35), ποῦ εἶναι ἀρχαιότατη καὶ ἀνευρίσκεται στὰ διάφορα λειτουργικά χειρόγραφα καὶ ἔντυπα. Στὶς ἐκκλησιαστικὲς δέλτους ὑπάρχει διαφωνία σχετικὰ μὲ τὸ ποῦ ὀλοκληρώνεται ἡ περικοπή· ἄλλες διατάξεις ὀρίζουν νὰ ἀναγινώσκεται ὡς τὸν στίχο Ἰω. 19:35 «*καὶ ἀληθινὴ ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ*», καὶ ἄλλες ὀρίζουν νὰ σταματᾷ ἡ ἀνάγνωσι στὸν στίχο Ἰω. 19:30 «*...κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα*». Ἡ σύντημησι τῆς περικοπῆς ὡς τὸν στίχο 30 εἶναι πολὺ νεώτερη, καταγράφεται γιὰ πρώτη φορά τὸ 1851 κατὰ τὴν β' ἔκδοσι τοῦ πατριαρχικοῦ τυπικοῦ ἀπὸ τὸν πρωτοψάλτη Κωνσταντῖνο, καὶ ἐπαναλαμβάνεται τὸ 1888 στὴν ἔκδοσι τοῦ ἴδιου τυπικοῦ ἀπὸ τὸν Γεώργιο Βιολάκη. Ἡ ἔκδοσι τοῦ 1888 εἶναι τὸ καὶ σήμερα ἰσχύον Τυπικόν τῆς Μ. Ἐκκλησίας (Τ.Μ.Ε.). Οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους τὰ πατριαρχικά τυπικά ὀρίζουν αὐτὴν τὴν σύντημησι δὲν εἶναι γνωστοὶ σήμερα. Στὴν πραγματικότητα ὅμως οἱ διαφωνίες γιὰ τὸ περιεχόμενο τῆς συγκεκριμένης περικοπῆς εἶναι παλαιότερες.

Στὰ λειτουργικά χειρόγραφα (κυρίως ἐκλογάδια), ἀπὸ τὸν 9ο αἰ. μέχρι τὸν 16ο, τὸ εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα γιὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ εἶναι τὸ ἀνωτέρω ἀναφερθέν ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην, μὲ τέλος τὸν στίχο 35 «*καὶ ἀληθινὴ ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ*». Αὐτὸ ἀναφέρουν τὸ ἀρχαιότερο σωζόμενο χειρόγραφο τυπικό (Ἀγίας Σοφίας Κων/πόλεως, 9ου αἰ.), ἕνα Κανονάριον τῆς σιναιτικῆς βιβλιοθήκης (10ου αἰ.), τὸ χειρόγραφον Χάρλειϋ 5561 (εὐχολόγιον 13ου αἰ.) καὶ ἄλλα χειρόγραφα. Ἀπὸ τὸν 16ο αἰ. τὰ χειρόγραφα παραδίδουν τὴν σκυτάλη στὶς ἔντυπες λειτουργικὲς ἐκδόσεις, κυρίως τῆς Βενετίας καὶ ἀργότερα τῶν Ἀθηνῶν. Στὰ εὐαγγελιάρια τῆς ἐποχῆς (βλέπε *Εὐαγγέλιον ἐκδόσεων Βενετίας τῶν ἐτῶν 1606, 1671, 1728, 1754, 1780, κ.λπ.*, ἀλλὰ καὶ Ἀθηνῶν τῶν ἐτῶν 1884, 1895, 1899, κ.ἄ.) συνεχίζεται ἡ παράδοσι τῶν προηγουμένων αἰώνων καὶ σημειώνεται ἡ συγκεκριμένη περικοπή μέχρι τὸν στίχο 35. Στὰ ἔντυπα εὐχολόγια ὅμως τῆς ἴδιας περιόδου τὸ εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα τῆς λειτουργίας εἶναι τελείως διαφορετικὸ μὲ ἀρχὴ τὴν φράσι «*Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς*» καὶ τέλος «*καὶ ἡ ἄλλη Μαρία καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου*». Πρόκειται γιὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ

έσπερινοῦ τῆς Ἀποκαθηλώσεως· εἶναι κυρίως ἐκ τοῦ κατά Ματθαῖον εὐαγγελίου, ἀλλά περιέχει καί δύο μικρά ἀποσπάσματα ἀπό τὰ εὐαγγέλια τοῦ Λουκᾶ καί τοῦ Ἰωάννου. Τό γεγονός ὅτι σέ ἐκεῖνα τὰ εὐχολόγια παραμένει γιά τήν λειτουργία τῆς 14ης Σεπτεμβρίου ἡ ἐπιγραφή «Ἐκ τοῦ κατά Ἰωάννην», ἐνῶ παρατίθεται Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατά Ματθαῖον, ὑποδηλώνει ὅτι ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἀναγνώσματος ὀφείλεται πιθανόν σέ σφάλμα κάποιου ἐκδότου ἢ ἀντιγραφῆως.

Ἄν συγκρίνουμε τὰ δύο Εὐαγγέλια, τό εἰδικό τῆς 14ης Σεπτεμβρίου καί τό τῆς Ἀποκαθηλώσεως, διαπιστώνουμε τὰ ἑξῆς.

1) Καί τὰ δύο μοιάζουν στήν ἀρχή τους· τό μέν εἰδικό τῆς ἑορτῆς ἔχει «*Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ συμβούλιον ἐποίησαν οἱ ἄρχιερεῖς*», τό δέ ἄλλο «*Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἄρχιερεῖς*». Αὐτή ἡ ὁμοιότης προφανῶς ἐπέτεινε τήν σύγχυσι, ἂν δέν τήν δημιούργησε κιόλας.

2) Οἱ δύο περικοπέες ἔχουν καί ἄλλες παρόμοιες φράσεις ὅπως· ἡ μέν εἰδική περικοπή· «*εἰδώς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, κλίνας τήν κεφαλὴν παρέδωκε τό πνεῦμα*», ἡ δέ ἄλλη· «*ὁ δέ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκε τό πνεῦμα*».

3) Καί στά δύο ἀναγνώσματα ὑπάρχει ἡ φράσι τοῦ Ἰωάννου «*καί ἀληθινή ἐστίν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ*».

4) Σημαντική διαφορὰ ὅτι τό ἀνάγνωσμα τῆς Ἀποκαθηλώσεως εἶναι πολύ ἐκτενέστερο, ὑπερδιπλάσιο, ἀπό τό εἰδικό τῆς ἑορτῆς.

Ἔτσι γιά μία χρονική περίοδο περίπου τριῶν αἰώνων στά λειτουργικά βιβλία ὑπῆρχαν ἀντιφατικές διατάξεις γιά τό ποῖο εἶναι τό Εὐαγγέλιο τῆς ἑορτῆς τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ. Αὐτό προφανῶς θά εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα σέ κάποιους ναοῦς

νά ἀκούγεται διαφορετικό εὐαγγέλιο ἀπό ὁ,τι στούς ὑπόλοιπους. Εἶναι ἐνδεικτικό ὅτι ἀκόμη καί τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο σέ ἔκδοσί του τό 1803 σημείωνε στίς 14 Σεπτεμβρίου ὅχι τό εἰδικό ἀνάγνωσμα τῆς ἑορτῆς, ἀλλά τό τῆς Ἀποκαθηλώσεως. Μέχρι τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος τὰ ἔντυπα εὐχολόγια διαιώνιζαν αὐτό τό λάθος, καί μόλις ἀπό τό 1850 ἄρχισαν οἱ ἐκδότες νά τό διορθώνουν. Σήμερα στό Μέγα Εὐχολόγιον παρατίθεται τό σωστό ἀνάγνωσμα τῆς ἑορτῆς.

Ἔχω τήν γνώμη ὅτι, ὅταν ὁ πρωτοφάλης Κωνσταντῖνος σημείωνε στό Τυπικό του τό 1851 τήν φράσι «*Εὐαγγέλιον· Συμβούλιον ἐποίησαν οἱ ἄρχιερεῖς, μέχρι τοῦ· Κλίνας τήν κεφαλὴν παρέδωκε τό πνεῦμα καί τέλος*», εἶχε πέσει θῦμα μιᾶς ἀκόμη συγχύσεως. Προφανῶς στό Πατριαρχεῖο ὅταν ἀντιλήφθηκαν ὅτι σέ κάποιες ἐκδόσεις ὑπῆρχε λάθος Εὐαγγέλιο γιά τήν λειτουργία τῆς ἑορτῆς, πολύ ἐκτενέστερο ἀπό τό κανονικό, καί μέ δεδομένο ὅτι προηγείται καί ἡ τελετὴ τῆς ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ, ὁπότε δημιουργεῖται μεγάλη ἐπιμήκυνσι τῆς ἀκολουθίας, δόθηκε ἡ ὁδηγία νά περικοπῆ τό εὐαγγέλιο καί νά περατοῦται ἡ ἀνάγνωσί του στήν φράσι «*(κράξας φωνῇ μεγάλῃ) ἀφῆκε τό πνεῦμα*». Ἡ ὁδηγία ὅμως αὐτή ἀφωροῦσε τό ἐκτενέστατο Εὐαγγέλιο τῆς Ἀποκαθηλώσεως ἐκ τοῦ κατά Ματθαῖον καί ὅχι τό εἰδικό καί πολύ συντομώτερο Εὐαγγέλιο τῆς Ὑψώσεως ἐκ τοῦ κατά Ἰωάννην. Οἱ ὁμοιότητες τῶν δύο περικοπῶν δημιούργησαν νέα σύγχυσι.

Μετά ἀπό τριάντα ἑπτὰ χρόνια ὁ Γ. Βιολάκης καί οἱ συνεργάτες του ἀντέγραψαν στό Τ.Μ.Ε. τοῦ ἔτους 1888 τήν προγενέστερη ὁδηγία τοῦ Κωνσταντίνου, διότι ἀγνοοῦσαν ὅτι ἀφωροῦσε σέ ἄλλη περι-

κοπή και ότι στα αρχαία χειρόγραφα ή ειδική περικοπή της έορτής ανέκαθεν ώλοκληρωνόταν στον στίχο 35. Άργότερα τό Οίκ. Πατριαρχείο διώρθωσε τήν έσφαλμένη οδηγία και ώρισε δύο φορές, τό 1904 και τό 1912, νά αναγινώσκεται τό Εύαγγέλιο τής έορτής πλήρες ώς τον στίχο 35. Τό 1903 και ό όσιος μητροπολίτης Πενταπόλεως Νεκτάριος Κεφαλάς σημείωσε στήν «Εύαγγελική Ίστορία» (σ. 567) τό ίδιο Εύαγγέλιο ώς τον στίχο 35.

Πέρασαν σχεδόν 100 χρόνια μετά τήν έκδοσι του Τ.Μ.Ε. από τον Γ. Βιολάκη και 60 περίπου χρόνια μετά τήν διόρθωσι τής έσφαλμένης οδηγίας για σύντμησι τής περικοπής. Κάποιος επιμελητής λειτουργικών εκδόσεων, από υπερβολική προσκόλλησι στό γράμμα τής έσφαλμένης τυπικής διατάξεως και από άγνοια των στοιχείων πού εκθέτω έδω, απέκοψε, ώς μη ώφελε, από τό Εύαγγέλιο τής Ύψώσεως τούς τελευταίους 5 στίχους του και τό άφησε λειψό, κάτι πού δέν υπήρχε σέ κανένα χειρόγραφο ή έντυπο έκλογάδιο ώς τότε και έγινε κατά παράβασι κάθε επιστημονικής δεοντολογίας. Βασίστηκε μόνο στον υπερβολικό σεβασμό του στό τυπικό και σέ μία νεωτεριστική διάταξι, πού προέκυψε από μία σειρά παρεξηγήσεων και σφαλμάτων. Έτσι σήμερα υπάρχουν Εύαγγελία πού έχουν έλλιπές τό Εύαγγέλιο τής έορτής στους πέντε τελευταίους στίχους του, παρά τό ότι ή λειτουργική μας παράδοσι μαρτυρεί όμοφώνως ότι πρέπει ή συγκεκριμένη περικοπή νά ολο-

κληρώνεται στον στίχο 35, όπως είχαν επισημάνει και παλαιότερα ό οικονόμος Γ. Ρήγας («Ζητήματα Τυπικού», β΄ έκδοσι, σ. 86) και ό κάθ. Ίω. Φουντούλης («Άπαντήσεις εις λειτουργικάς άπορίας», τ. 5, άριθμ. 505, σ. 15-17).

Άν τό Εύαγγελιάριον του ναού είναι νεωτέρας εκδόσεως και έχη τό ανάγνωσμα τής έορτής συντετημένο, όσοι θέλουν νά τό διαβάσουν όλόκληρο μπορούν νά βρουν τήν περικοπή πλήρη στό Μέγα Εύχολόγιον (στό παράρτημα των άποστολευαγγελίων του όλου ένιαυτου)· ή μετά τήν ανάγνωσι τής συντετημένης περικοπής μπορούν νά μεταβούν στό θ΄ Εύαγγέλιον των άγιών Παθών ή στό Εύαγγέλιον τής θ΄ ώρας τής Μεγ. Παρασκευής και νά αναγνώσουν τό έλλείπον τμήμα (άπό «Οί ούν Ίουδαίοι» μέχρι «και αληθινή έστιν ή μαρτυρία αυτου»):

Οί ούν Ίουδαίοι, ίνα μή μείνη επί του σταυρου τά σώματα έν τω σαββάτω, επει παρασκευή ην· ην γάρ μεγάλη ή ήμέρα εκείνη του σαββάτου· ήρώτησαν τον Πιλάτον ίνα κατεαγώσιν αυτων τά σκέλη, και αρθώσιν. ηλθον ούν οί στρατιωται, και του μέν πρώτου κατέαξαν τά σκέλη και του άλλου του συσταυρωθέντος αυτω· επί δε τον Ίησουν έλθόντες, ώς είδον αυτον ήδη τεθνηκότα, ου κατέαξαν αυτου τά σκέλη, άλλ' εις των στρατιωτων λόγχη αυτου τήν πλευράν ένυξε, και ευθέως εξήλθεν αίμα και ύδωρ. και ό έωρακώς μεμαρτύρηκε, και αληθινή έστιν ή μαρτυρία αυτου.

- Αντωνίου Αιμιλίου Ν. Ταχιάου: *Ἡ Θεσσαλονίκη καὶ ὁ κόσμος τῶν Σλάβων. Ἡ πνευματικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀκτινοβολία τῆς βυζαντινῆς πόλης. Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Ἀνδρῶν Θεσσαλονίκης*, 2013.

Μία πολύ ἐλκυστικὴ περιδιάβαση σέ δρόμους πού ἀνοιξαν πρόσωπα-φωτοδότες τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ μᾶς προσκαλεῖ νά χαροῦμε καὶ νά βιώσουμε ὁ διακεκριμένος ἐπιστήμων καὶ συγγραφεύς. Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη, μορφές ὅπως τῶν Ἀγίων Δημητρίου, Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ Φιλοθέου τοῦ Κοκκίνου, Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, προσέφεραν τὰ φῶτα τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας στοὺς Σλάβους, ὁ καθένας μὲ τὸν δικό του τρόπο. Ἀσφαλῶς ὡς θέματα εἶναι γνωστὰ σέ πολλούς. Τὸ πλεονέκτημα τοῦ βιβλίου εἶναι τὸ γεγονός ὅτι στίς σελίδες του ἀπλώνονται σημαντικὲς πτυχές ἀπὸ μιὰ χιλιόχρονη ἐποποιΐα, γραμμένες μὲ τὰ πρόσφατα ἐπιστημονικὰ δεδομένα, μὲ τρόπο πού νά ἀποπνέουν ὄλο τὸ ἄρωμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ χώρου στὸν ὁποῖο κινεῖται ἡ διήγηση καὶ νά κάνουν προσιτὴ στό εὐρὺ κοινὸ τὴν ἱστορικὴ πορεία καὶ τὴν προσφορά τῆς δεύτερης σέ μεγαλεῖο καὶ δυναμισμό πόλη τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ ἔκδοση τοῦ τόμου στό πλαίσιο τῶν δραστηριοτήτων τῆς «Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος Ἀνδρῶν Θεσσαλονίκης», τῆς ὁποίας καὶ ἄλλες ἐκδόσεις δόθηκε εὐκαιρία νά παρουσιάσουμε, ὑποδηλώνει ὅτι στὴν πρωτεύουσα τῆς Β. Ἑλλάδος ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει αὐτὴ ἡ ἀνησυχία γιὰ πνευματικὲς ἀναζητήσεις καὶ προσφορές καὶ εἶναι ὁ λόγος πού πάντα θά τὴ βρεῖτε μέσα στὴν καρδιά μας.

- Ἰωάν. Κ. Κορναράκη: *Τὸ Μαρτύριο κλειδί τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἐγχειρίδιο μαρτυρικῆς παιδείας*. Ἀρχονταρίκι, Ἀθήνα 2013.

Τὴ «στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδὸ τῆς σωτηρίας», τὸν εὐαγγελικὸ λόγο πού ἀναφέρεται στό γεγονός τοῦ μαρτυρίου, ἀνέλυσε μὲ συνοπτικὸ ἀλλὰ καὶ κατατοπιστικὸ ὅσο καὶ πειστικὸ τρόπο στό βιβλίο αὐτὸ ὁ μακαριστὸς καθηγητῆς. Μὲ γνώμονα τὸν λόγο τοῦ Ἰησοῦ «ὅς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸ αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος» (Ματθ. 10, 38), ἀποδεικνύει ὅτι ἡ συσταύρωση μὲ τὸν Χριστὸ ἀπαλύνει τοὺς πόνους καὶ τὴ θλίψη ἀπὸ τὸ δικό του μαρτύριο καὶ τὸν κάνει συνοδοιπόρο Ἐκείνου. Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη γιὰ κάθε περίπτωση ἀνθρωπίνου μαρτυρίου, ἄλλα διδακτικὰ καὶ ἄλλα παρακλητικὰ, ἐπαληθεύουν τὴ δύναμη τῆς πίστεως καὶ τὴν αἴσια κατὰ Χριστὸν λύτρωση. Βιβλίο γιὰ προσωπικὴ ἐμβάθυνση σέ κάθε περίπτωση, ἀλλὰ καὶ σημαντικὸ βοήθημα στὴν καθημερινὴ ποιμαντικὴ διακονία.

- π. Βασιλείου Θερμοῦ: Ἀσματική Ἀκολουθία τοῦ Γάμου. Ἀθήνα 2013.

Ἀποβλέποντας στή λύση τοῦ προβλήματος πού παρουσιάζεται στήν ἐποχή μας στό θέμα τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου, πού ὅπως παρατηρεῖ ὁ συγγραφεύς, καί συμφωνοῦμε, κατέληξε στήν τέλεσή του ἰδιωτικό γεγονός καί συνεχίζει νά βιώνεται ἰδιωτικά ἀπό τούς συζύγους, παρουσιάζεται ἡ Ἀκολουθία αὐτή γιά νά προετοιμάσει πνευματικά τό ἐκκλησίασμα στήν κυρίως τελετή, δεδομένου ὅτι τό Μυστήριο τοῦ Γάμου στερεῖται ὑμνογραφικῶν στοιχείων. Ἀπώτερος σκοπός εἶναι νά ἐνισχυθεῖ ἡ τέλεση τοῦ Γάμου σέ Θεία Λειτουργία ὥστε νά πάψει βαθμηδόν ἡ ἐμπορευματική κατάσταση πού καταντᾶ γιά πολλούς δρώμενο καί ὄχι ἐκκλησιαστικό μυστήριο, τό ὁποῖο ὀδηγεῖ τούς πιστούς σέ «ὁδό σωτηρίας». Ἐκτός τῶν ὑμνογραφικῶν στοιχείων ὁ συγγραφεύς παραθέτει τήν Τυπική Διάταξη τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ἀρραβῶνος καί τοῦ Γάμου μέσα στή Θ. Λειτουργία.

- Ἀρχιμ. Θωμᾶ Δ. Ἀνδρέου: «Στό πέρασμα τοῦ χρόνου». Ἐκδ. Οἶκος Ἀφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2013.

Ἴσως ὁ τίτλος νά ἀδικεῖ τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου, πού ἀναφέρεται στό παρελθόν ἀλλά εἶναι πολύ ζωντανό καί πάντα ἀλληγορικά ἐπίκαιρο. Περιλαμβάνει διηγήματα, κείμενα ἀπό τό περιοδικό τῆς Ἱ. Μ. Ἐλευθερουπόλεως «Ἄμβων Παγγαίου», κείμενα σέ δημοσιογραφικές ἰστοσελίδες καί ἀδημοσίευτα. Γερῆ γροθιά στό στομάχι τοῦ καθενός μας πού χωνεύουμε ἀναπαυμένοι ὅσα ἀπερίσκεπτα καταπίνουμε ἀποφεύγοντας νά ἐρευνήσουμε, νά μελετήσουμε ἢ νά σκεφθοῦμε, εἶναι τό ἀποτέλεσμα ἀπό τήν ἀνάγνωση τῆς ἐμπειρίας καί τῆς δραστηριότητας τοῦ καλοῦ κληρικοῦ, διατυπωμένης μέ ἐνάργεια, παραστατικότητα καί ἀμεσότητα. Ἡ δομή τῶν διηγημάτων μᾶς ἐπιβάλλει νά τοῦ συστήσουμε μέ σεβασμό νά συνεχίσει καί μέ ἄλλα.

- Εὐαγγέλου Π. Λέκκου: Ὁσιομάρτυς Ἅγιος Ἐφραίμ τοῦ Ὄρους τῶν Ἀμώμων. Ἐκδόσεις Γνόφος, Ἀθήνα 2014.

Ὁ συγγραφεύς, συνεχίζοντας τήν ἐπιτυχημένη πνευματική του ἐνασχόληση μέ τή μελέτη καί τήν ἔκδοση ἔργων γιά τή ζωή καί τά πρόσωπα τῆς Ἐκκλησίας, παρουσιάζει μέ ἐμπειρία ἐρευνητική καί ἀσκημένη γραφή τόν βίο καί τήν πολιτεία μιᾶς σημαντικῆς μορφῆς τοῦ Ὁρθοδόξου Ἀγιολογίου, τόν Ὁσιομάρτυρα Ἐφραίμ, ὁ ὁποῖος, γεννημένος στά Τρίκαλα τό 1384, μαρτύρησε τό 1426 στή μονή τῆς μετανοίας του, τήν Ἱ. Μ. Εὐαγγελισμοῦ τοῦ Ὄρους τῶν Ἀμώμων στή Ν. Μάκρη Ἀττικῆς. Οἱ θαυμαστές ἐμφανίσεις καί ἐπεμβάσεις τοῦ Ἁγίου πού μαρτυροῦνται ἀπό πιστούς ἀπό ὅλο τόν κόσμο ὀδηγοῦν ἐκεῖ καθημερινῶς ἀμέτρητους ἀνθρώπους ἐκζητοῦντες τήν εὐλογία ἢ τή μεσιτεία του γιά τή λύση τῶν προβλημάτων τους. Μετά ἀπό γενική εἰσαγωγή στό θέμα τῶν μαρτύρων τῆς Πίστης, ὁ κ. Λέκκος ἀναφέρεται στήν ἱστορία τῆς Μονῆς καί στήν κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στήν εὐρύτερη περιοχή τότε πού ἐγκαταβιοῦσε ἐκεῖ ὁ Ἅγιος, στό μαρτύριό του, στήν ἀνεύρεση τοῦ σκηνώματός του, στήν ἀναγέννηση τῆς Μονῆς καί σέ ὅσα ἀφοροῦν στήν ἀγιοκατάταξή του. Παραθέτει τά σχετικά ἔγραφα, ἀναφέρει τούς ναούς πού ἀφιε-

ρώθηκαν στη μνήμη του και δημοσιεύει Παρακλητικό Κανόνα και Οίκους στον Όσιομάρτυρα.

○ *Λειτουργικόν Αύγουσταμνικῆς τῆς Αἰγύπτου.* Ἡ Θεία Λειτουργία κατὰ τόν μακάριον πατέρα ἡμῶν Σεραπίωνα ἐπίσκοπον Θμουέως, ἀνασυνταχθεῖσα ἐρευνή και ἐπιμελεῖα Ἀρχιμανδρίτου Παύλου Ἀλεξᾶ.

Δύσκολο και ἐπίπονο τό ἔργο πού ἔφερε σέ πέρας ὁ π. Ἀλέξιος, ὥστε νά ὑπάρχει ἡ λειτουργική προϋπόθεση νά τελεσθεῖ ἡ ἀνασύνταξη τῆς αἰγυπτιακοῦ τύπου λειτουργίας τοῦ Ἐπισκόπου Θμουέως Σεραπίωνος. Χωρίς νά ἀποκλίνει ἀπό τήν ἀρχαία λειτουργική τάξη και μέ βάση τά ἐπιστημονικά δεδομένα πού ὑπάρχουν ὡς σήμερα, παρουσιάζεται τό λειτουργικό κείμενο στήν κατά τό δυνατόν πλέον πρακτική, ἀρμονική και ὁμοιογενή μορφή του. Ὁ Σεραπίων Θμουέως ὑπῆρξε σημαντική θεολογική μορφή τοῦ 4^{ου} αἰ. Συκοφαντήθηκε, διώχθηκε και πέθανε περί τό 365. Ὅπως σημειώνει ὁ ἐπιμελητής τῆς ἀνασύνταξης, στό κείμενο τῆς θ. Λειτουργίας αὐτῆς εἰσήχθησαν μερικά λειτουργικά στοιχεῖα ἀπό τήν ἀλεξανδρινή και τή μεταγενέστερη λειτουργική παράδοση, ὥστε νά ἀναπληρωθοῦν ἐκεῖνα πού λείπουν. Ἐνδιαφέρουσα ἔρευνα, μελέτη και ἀνασύνταξη λατρευτικοῦ κειμένου, χρήσιμη πέραν τῆς λατρείας και στήν περαιτέρω ἐπιστημονική ἔρευνα.

○ Ἀγγελικῆς Δημ. Χατζηγιάννου: *Οἱ Μυσταγωγικές Κατηχήσεις τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων.* Ἐκδόσεις Παρρησία, Ἀθήνα 2014.

Τό πολύτιμο αὐτό ἀπό πολλές πλευρές ἔργο τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, σημαντικῆς μορφῆς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων κατὰ τόν 4ο αἰ., ὁ ὁποῖος πολλά ὑπέστη ἐξ αἰτίας τῶν ἀμφισβητήσεων τῶν πεποιθήσεων του τόσο ἀπό πλευρᾶς ὀρθοδόξου ὅσο και ἀπό τοῦς ἀκραίους ἀρειανούς, ἀποπειρᾶται νά ἀναλύσει στήν παροῦσα μελέτη τῆς ἡ κ. Ἀγγ. Χατζηγιάννου, φωτίζοντας τουλάχιστον, ὅπως ἀναφέρει ἡ ἴδια, κάποιες ἀπό τίς θεολογικές θέσεις του. Οἱ *Μυσταγωγικές Κατηχήσεις* τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, πέντε τόν ἀριθμό, ἀναφέρονται κατὰ σειράν στό μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος (Α' και Β'), τοῦ χρίσματος (Γ'), και τῆς θείας Εὐχαριστίας (Δ' και Ε'). Οἱ δύο τελευταῖες, τονίζει ἡ συγγραφεύς, εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικές ἀπό δογματικῆς και λειτουργικῆς ἀπόψεως, διότι παρέχουν πολλές σημαντικές πληροφορίες για τό τρόπο τελέσεως τῆς θ. Λειτουργίας σέ συγκεκριμένη χρονική περίοδο στήν Ἀνατολή, στοιχεῖα τά ὅποια δέν ἐντοπίζονται σέ ἄλλες ἀρχαῖες ἀνατολικές πηγές. Πρόκειται γενικότερα για ἔργο πού ἐμπεριέχει σημαντικά στοιχεῖα για τήν λειτουργική και δογματική ἱστορία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, γι' αὐτό εἶναι πολύ χρήσιμο στήν μετάδοση τῶν ἀληθειῶν τῆς στήν ἐποχή μας σέ ὅλο τόν κόσμο. Τό βιβλίό τῆς κ. Χατζηγιάννου δομημένο σωστά, μέ λόγο σαφή, παρά τή δυσκολία τῆς ἔκφρασης λεπτῶν θεολογικῶν ἐννοιῶν, ἀποτελεῖ ἐγχειρίδιο ἐμβάθυνσης στά τρία μυστήρια, γύρω ἀπό τά ὅποια περιστρέφονται οἱ *Μυσταγωγικές Κατηχήσεις*, πού διδάχθησαν κατὰ τήν ἐβδομάδα τῆς Διακαινησίμου τοῦ 350 και δέν περιγράφουν τό τυπικό τῶν μυστηρίων ἀλλά ἐστιάζονται στίς ἐξαιρετικές στιγμές τους.

Βαθμολογικές και μισθολογικές προαγωγές κατηγοριών ΔΕ και ΥΕ

Πρωτ. Γεωργίου Βαμβακίδη,
Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἱ.Μ. Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου,
Ἐκπροσώπου Τύπου Ι.Σ.Κ.Ε.

ΣΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ τεῦχος τοῦ “Ἐφημερίου” δημοσιεύσαμε στοιχεῖα πού ἰσχύουν γιὰ τίς μισθολογικές καὶ βαθμολογικές προαγωγές τῶν μισθολογικῶν κατηγοριῶν ΠΕ καὶ ΤΕ.

Ἐνημερώνουμε ἐκ νέου τοὺς ἀγαπητούς μας ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μας κληρικούς ὅτι, οἱ ἀξιολογήσεις τῶν Κληρικῶν πού ἔχουν ἄμεσα σχέση μέ τίς βαθμολογικές καὶ μισθολογικές ἐξελίξεις καὶ προαγωγές ἔχουν ἀνασταλεῖ ἄχρι καιροῦ. Δέν γνωρίζουμε ἐάν μετὰ τήν ἀναστολή τῶν ἀξιολογήσεων προκύψουν νέα δεδομένα γιὰ τίς μισθολογικές ἐξελίξεις. Ἄν προκύψουν θά ἐνημερωθοῦν οἱ ἀδελφοί μας μέ σχετικά κείμενα πού θά δημοσιεύσουμε στόν “Ἐφημέριο”.

Στό παρόν τεῦχος θά παρουσιάσουμε ὀρισμένα στοιχεῖα πού ἀφοροῦν τίς κατηγορίες ΔΕ καὶ ΥΕ, κλείνοντας ἔτσι αὐτήν τήν θεματική ἐνότητα, ἡ ὁποία ἐπαναλαμβάνουμε ἰσχύει μέχρι σήμερα.

α) ΔΕ χρόνος προαγωγῆς ΣΤ' Εἰσαγωγικός 2 ἔτη.

Ἀπό τό βαθμό ΣΤ' τῆς ΔΕ γιὰ νά ἐνταχθεῖ ὁ κληρικός στό βαθμό Ε' χρειάζονται 6 ἔτη ὑπηρεσίας καὶ ἐντάσσεται τό 100% τῶν κρινόμενων. Ἀπό τό βαθμό Ε' γιὰ νά ἐνταχθεῖ στό βαθμό Δ' χρειάζονται

6 ἔτη ὑπηρεσίας καὶ ἐντάσσεται τό 90% τῶν κρινόμενων. Ἀπό τό βαθμό Δ' γιὰ νά ἐνταχθεῖ στό βαθμό Γ' χρειάζονται 8 ἔτη ὑπηρεσίας καὶ ἐντάσσεται τό 80% τῶν κρινόμενων. Ἀπό τόν βαθμό Γ' γιὰ νά ἐνταχθεῖ στόν βαθμό Β' καταληκτικός γιὰ τήν ΔΕ κατηγορία χρειάζονται 8 ἔτη ὑπηρεσίας καὶ ἐντάσσεται τό 70% τῶν κρινομένων.

β) ΥΕ χρόνος προαγωγῆς ΣΤ' Εἰσαγωγικός 2 ἔτη.

Ἀπό τό βαθμό ΣΤ' τῆς ΥΕ γιὰ νά ἐνταχθεῖ ὁ κληρικός στό βαθμό Ε' χρειάζονται 10 ἔτη ὑπηρεσίας καὶ ἐντάσσεται τό 100% τῶν κρινόμενων. Ἀπό τό βαθμό Ε' γιὰ νά ἐνταχθεῖ στό βαθμό Δ' χρειάζονται 10 ἔτη ὑπηρεσίας καὶ ἐντάσσεται τό 90% τῶν κρινόμενων. Ἀπό τό βαθμό Δ' γιὰ νά ἐνταχθεῖ στό βαθμό Γ' καταληκτικός γιὰ τήν ΥΕ κατηγορία χρειάζονται 8 ἔτη ὑπηρεσίας καὶ ἐντάσσεται τό 80% τῶν κρινόμενων.

Διευκρίνιση: ὁ καταληκτικός βαθμός τῆς ΠΕ Μισθολογικῆς κατηγορίας χορηγεῖται σέ 20 ἔτη, τῆς ΤΕ Μισθολογικῆς κατηγορίας σέ 22 ἔτη, τῆς ΔΕ Μισθολογικῆς κατηγορίας σέ 22 ἔτη καὶ τέλος τῆς ΥΕ Μισθολογικῆς κατηγορίας ἐπίσης σέ 22 ἔτη.

Είδοποίηση για τούς παραλήπτες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος»

Ἐνημερώνουμε τούς κληρικούς ἀναγνώστες τοῦ «Ἐφημερίου» ὅτι λόγω τοῦ τριπλασιασμοῦ τῆς ἀξίας τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν καί τῆς εὐρύτερης δυσμενοῦς οικονομικῆς καταστάσεως, τά Ἐκκλησιαστικά Περιοδικά ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ καί ΕΚΚΛΗΣΙΑ, μέ ἀπόφαση τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τό παρόν δέν θά ἀποστέλλονται μέ τά Ἑλληνικά Ταχυδρομεῖα στήν διεύθυνσή σας, ἀλλά στίς κατά τόπους Ἱερές Μητροπόλεις, προκειμένου νά διανεμόνται κατά τίς Ἱερατικές Συνάξεις στούς δικαιούχους Ἐφημερίου.

Προτείνουμε :

Τό Σάββατο :

11.00: Στίς ἄκρες τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

21.01: Μεγάλα ἀφιερῶματα.

14.30: Ξεφυλλίζοντας βιβλία.

15.00: Γνωριμία μέ τήν
ὀρθόδοξη πίστη.

Τήν Κυριακή :

12.00: Τό τραπέζι
τῆς Κυριακῆς.

16.30: Ἡ Θεολογία
στή ζωή μας.

19.00: Βιβλίον ἀνεωγμένον.

20.00: Ἀπό τέχνη σέ τέχνη.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας
10

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203